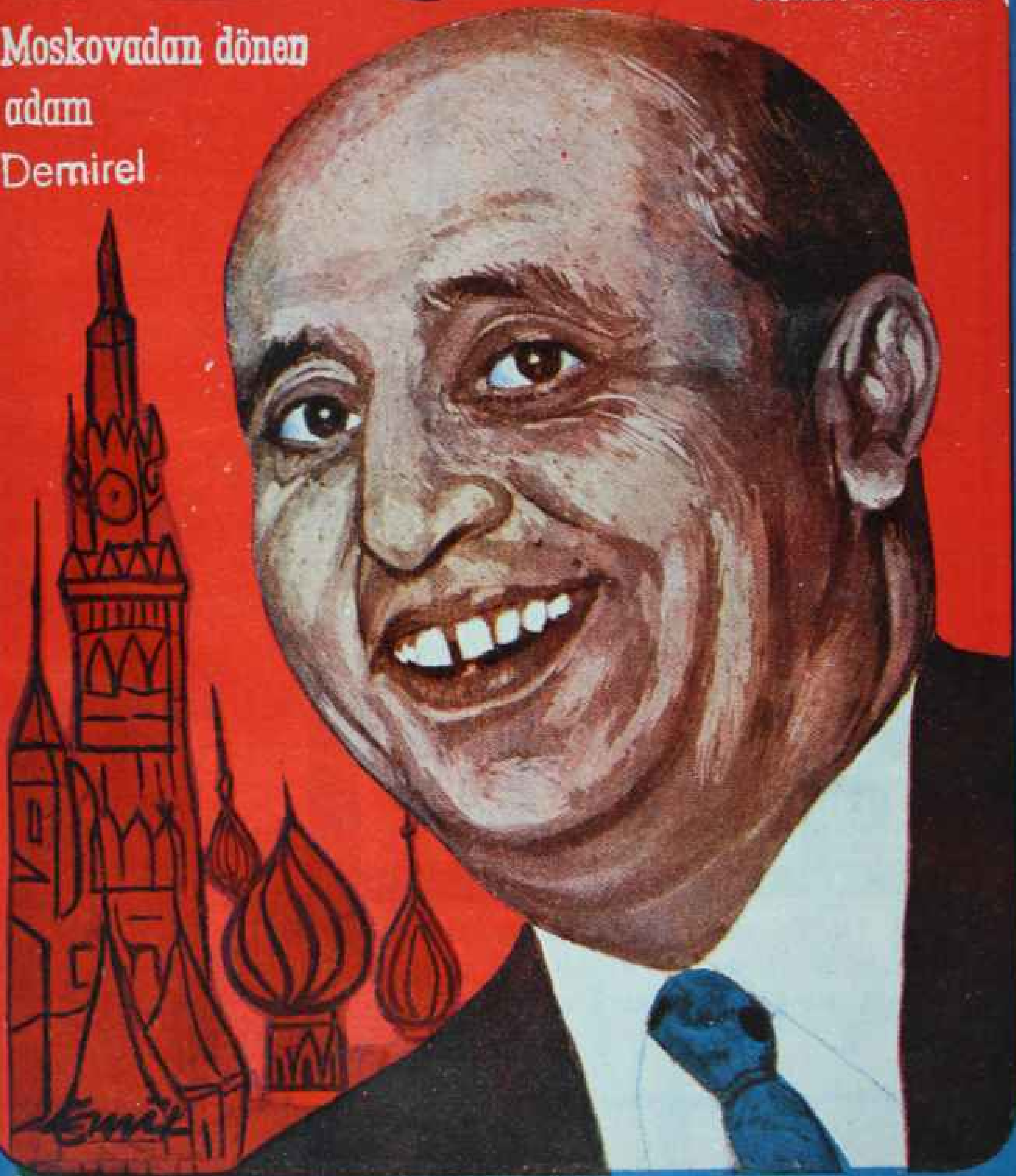
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 693
30 EYLÛL 1967
FİYATI : 125 KURUS

Moskovadan dönen adam Demirel

Cilt :XXXIX Yıl: 14 Sayı: 693

SAHİBİ VE BAŞYAZARI:

Metin Toker

YAZI İŞLERİMDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ:

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZİ KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SPOR: Naci Ertez — DÜNYADA: T. Kemal — SİNEMA: Nijat Özön — TİYATRO — Lûtfi Ay, Naciye Fevzi — KİTAPLAR: H.K.

İstihbarat Tel: 1073 82 :

KAPAK KOMPOZİSYONU :

K.Y.A.

KAPAK BASKISI:

Rüzgârll Matbaa — Ankara

FOTOGRAF:

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE :

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI :

3 aylık (12 nüsha) 15.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 30.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 60.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 300 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER:

Hürriyet Matbaası - Ankara

BASILDIĞI TARİH :

27.9.1967

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92

Kendi Aramızda

Geride bıraktığımız haftanın da bütün günleri, yeni AKİS'in hazırlıklarıyla geçti. 12 Ekim tarihinde sizlere sunacağımız yeni AKİS'in, beklediğiniz dergi olacağım sanıyorum.

Çalışmalarımızı öncelikle kapak baskısı üzerine teksif ettik. AKİS'-in kapakları, 12 Ekimden itibaren, dört renkli ofset baskı ile çıkmağa başlıyacaktır. Kapak ressamımızın ilk sayı için hazırladığı eskizler üzerinde uzun tartışmalardan sonra karara varmış bulunuyoruz. Bir derginin güzelliği, etkililiği, hiç şüphesiz, kapakla, kapak düzenindeki havayla başlar. Biz, mümkün olduğu kadar, kapak için düşündüğümüz canlılığı, değişikliği gerçekleştirmiş bulunuyoruz. Şu kadarım söyliyeyim ki, ressamımız, sadece kapak yazı stili için, beş eskiz üzerinde tam iki hafta çalıştı ve nihayet, yaptığı kapak yazısını AKİS kurmayına beğendirebildi. Bu basit örnek bile, AKİS'in yeniliklerle dolu sayısının ne derece titiz bir çalışmanın Ürünü olduğunu ifade etmeğe yeter.

Eğer 12 Ekim tarihinde çıkacak olan AKİS, dergicilik alanında bir devrim niteliği taşırsa bu, AKİS ailesinin sürekli, titiz, güç beğenir çalışmasımn bir sonucudur.

Yeni AKİS'in hazırlıkları bizi ziyadesiyle yormaktadır ama, siyaset sahnesinde de oyunlar devam edip durmaktadır. Bu oyunların eni ilginçlerini en ilginç yönleriyle her hafta sizlere sunmak da bizim görevimizdir. Geçen sayımızda "Berberin maceraları"nı vermiştik. Bu hafta ise, "Dış geziler" başlığı altında, Süleyman Demirelin "Moskova maceralan"m anlatmaktayız. Türkiyeyi ziyaretleri sırasında Gromikonun hanımına saygıda bulunan İnönüyü halka "komünist" diye ilan eden zihniyet ve tutumun lideri, şimdi, Moskovada dostluk nutukları atmakta, rus votkalarım afiyetle içip, Rus İhtilâli sebebiyle tebriklerini cömertçe savurmaktadır. Bu tutumun hiç de garipsenecek bir tarafı olmamak lâzumgelir. Ancak, acaba Ateşoğlular, Tevetoğlular ve benzerleri de böyle mi düşünmektedirler, orasını kestirmek güçtür.

Demirelin Sovyet Rusya gezişi, komşuluk İlişkileri bakımından elbette yararlı olmuştur. Ama işin asıl eğlenceli tarafı, geziden AKİS'in edindiği izlenimlerdir ki, bunları "Dış geziler" başlıklı yazıda okuyacaksınız.

Bir başka yazıda, C.H.P.'nin Kartalda yaptığı Parti Meclisi toplantısı anlatılmaktadır. Yeni ekibin memleket sorunları karşısındaki tutunumu ve yönünü yansıtan, Ortanın Solu görüşünü daha belirgin hale getiren bu toplantı, Kasım ayında çalışmaya başlayacak olan T.B.M.M.'-de takınılacak tavır balonundan önemlidir. Kısacası, Kartal toplantısı bir nevi depar toplantısı olmuştur.

Saygılarımla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Cilt: XXXIX Sayı : 693 30 Eylül 1967

Y U R T T A O L U P B İ T E N L E R

Lütfi Kırdarın cenazesi kaldırılırken
Sütten ağız yanınca...

Millet

İnsanlık ve ötesi

Önümüzdeki günlerde, eğer taraflarca dikkat edilmezse, İstanbul bir takım karışıklıklara gebe gibi görünmektedir. Yassıadada idam edilmiş olan üç DP liderinin naaşları etrafında yapılan hazırlıklar, tehlikeli, patlamalara sebebiyet verecek ölçüyü almaktadır. Adnan Menderesin, şimdiye kadar daima evinde okutulan mevlidinin bu yıl camiye çıkarılması, aile çevresindeki mutad ihtiyat ve dikkatin de, yerini başka hislere veya gayretlere bıraktığı fikrini uyandırmıştır.

"Naaşlar Meselesi" insanî açıdan bakıldığında tamâmile haklı bir davadır. Her idam mahkûmunun cesedi ailesine verilirken üç talihsiz hakkında değişik muamele yapmak haksızlıktır. Ancak, her idam mahkûmunun cenazesi de bir siyasî istismarın sebebini teşkil etmez. Halbuki Menderes, Zorlu ve Polatkan bahiskonusu olunca siyasî istismar hemen kokusunu vermektedir. Zaten naaşların bugüne kadar ailelerine teslim edilmemelerindeki sebep de bundan başka bir şey değildir. Bir takım çevreler, üç talihsiz idam mahkûmunun cenazelerini, kapanmış yaraları tekrar açmak arzuları için "biçilmiş kaftan' gözüyle görmektedirler.

Arzu edilen şey, naaşların ailelerine verilmesi ve bunların kendi aile mezarlıklarına sade birer dinî

Paşa konuşuyor!

METİN TOKER

İsmet İnönü son zamanlarda, uzun ve önemi herkesin gözü önünde buram bunun tüten demeçler vermiyor. Eski devirde olduğu gibi "Türk milleti en az Kore milleti kadar haysiyet sahibidir" veya "Sizi ben bile kurtaramam" neviinden dikkat çekici, vecize **gibi** cümleler de söylemiyor. Ama İnönü bir kaç defa konuştu. Bu konuşmalarım inceleyenlerin, İnönünün bir özelliğinin devam ettiğini anlamaları zor değildir. Özellik, yılların tecrübesine sahip bu devlet adamının hiç boşa konuşmamasıdır. İnönü her lâfını, ölçerek ve biçerek, sarf eder ve o lâfın daima bir önemli mânası vardır.

İsmet İnönü "AP önümüzdeki seçimleri kaybedecektir" dedi. Bir parti lideri rakibinin kazanacağını, buna inansa bile söylemeyeceğine göre bunu bir "politik söz" olarak değerlendirmek kabildir. Ancak İnönü lâfı orada bırakmadı. İlâve etti:

"_ AP önümüzdeki seçimleri kaybetmelidir."

Bu, İnönünün, AP'nin iktidarda kalmasını tehlikeli bulduğu, böyle bir ihtimalde bazı ihtilâtların doğmasından korktuğunu göstermektedir. İnönü, AP İktidarının iki tutumundan memnun olmadığım saklamamaktadır. AP her önüne gelen ilerici, reformcu cereyana komünistlik damgasını vurmakla komünistlerin değirmenine su taşımaktadır ve komünizme karşı memlekette bir millî cephenin kurulmasını imkânsızlaştırmaktadır. İkincisi, din istismarı gayreti yüzünden AP Türkiyedeki gerici, hilafetçi cereyanlarla hâmisi kesilmiştir ve bu cereyanlar şu anda Cumhuriyetin hiç bir devrinde görülmedik derecede baş kaldırmıştır. Hilâfeti hükümet düzeni olarak isteyenler bu arzularını bültenlerle duyururlarken, son dereçe tehlikeli bir aşırı sağ basın zehirlerini köylere kadar serbestçe ulaştırmaktadır. AP İktidarı bütün bu tehlikeli oyunlara, oy endişeleriyle öylece bakmakta ve hiç bir şey yapmamaktadır. Hattâ, tehlikeye dikkati çekenlere AP organları ve sözcüleri, Yargıtay Başkanı hadisesinde olduğu gibi küfürler yağdırmaktadırlar.

27 Mayısa karşı davranışlar da, AP'nin müsamahasını yanlarında bulmaktadırlar. Eski Demokratların, haklarını aramadığı bahanesiyle Demirele karşı yaptıkları hücumlar, AP'yi bir takım tâvizlere itmektedir. Yassıada kararlarının infazı yıldönümü sevimsiz gösterilere sebep olduktan sonra, şimdi naaşlar hikâyesi yeni maceralara gebedir. Unutulmuş olayları suni şekilde unutturmamaya çalışmak, bazı çevrelerin sadece tedirginliğini arttıracaktır.

AP'liler "Dâhi Genel Başkan"larının yirmi ayda bir büyük marifeti gerçekleştirdiği, Orduyu yanma aldığı zehabı içinde bulunmaktadırlar ve birbirlerine bunu fıslayarak moral takviyesi yapmaktadırlar. Cumhurbaşkanlığında sayın Sunayın da, kendileri için biz destek olduğunu söylemektedirler. Bunların, tehlikeye karşı paratoner rolü oynayacağını, zaten bir tehlikenin de mevcut bulunmadığım düşünmekten hoşlanmaktadırlar. Bu, son zamanlarda artan cüretin ve fütursuzluğun temelindeki sebep olsa gerektir. Meydan okuma mahiyetindeki ufaklı büyüklü bir fakım davranışlar, şüphesiz böyle asılsız ve boş hayâllerin neticesidir.

Türkiyede Ordu hiç bir zaman şunun veya bunun ordusu olmamıştır. Ama Türkiyede ordu daima bir temayülün sahibi olmuştur. Orduyu kendi temayülüne getirdiğini sananlar, bazı komutanlarla münasebeti orduyla münasebet diye değerlendirenler sonda yanıldıklarım hep acı şekilde anlamışlardır.

İnönü bu konudaki ikazım, doğum yıldönümünde Atatürkle ilgili bir anısını naklederek, yapmıştır. İnönünün sözleri çok derin bir mâna taşımaktadır. Bu sözleri sorum sahipleri bir değil, iki defa okumalıdırlar. Hem de, büyük dikkatle..

İnönünün sözleri şudur:

"— Ben politikaya kumandanlıktan geldim. Muharebe meydanında şartlar aksi olur, talihsizlikler üstüste gelir. Muharebe kaybedilmiş görülür. Muharebe, meydanda kaybedilince kaybedilmiş olmaz. Kumandan kendi zihninde Bu muharebeyi kaybettik demezse o muharebe kaybedilmemiştir.

Bir sabah Atatürke bir sual sordum. 1930-32 sıralarında idi. Dedim ki: 'Meşrutiyet zamanında imparatorluk birçok felâketlere mâruz idi. Bunları önlemek imkânı var mıydı? Bir çare biliyor muyduk?"

Dedi ki: '1908 ihtilâlinin hep beraber içindeydik. Ne yaptık? Bizim işimiz bitti dedik. Çekilip kendi muhitlerimizde yüzbaşılar, binbaşılar olarak vazife gördük. Sonra tekrar oradan başlayarak devletin başına geldik, O günle bugün bir miyiz?'

Tecrübesizlik, devrimizin üzerine büyük sorumluluklar yüklemişti."

Bu, DP devrinin son günlerinde yapılan ikazlar öneminde ve açıklığında bir ikazdır. İflah olup olmamak, elbette ki uyarılanların bilebileceği husustur.

törenle defnedilmesidir. Bir ihtilâlin suçlu ilân edip cezalandırdığı kimselere o ihtilâlden çıkan bir idare, hele o ihtilâl Ordu tarafından yapılmışsa, büyük, tedbirli, siyasî tören tertiplettiremez.

Eski Demokratlar önce taleplerine "af" ile başlamışlar. Bunu elde etmişlerdir. Sonra bunu "medenî haklarımızın iadesi" kampanyası takip etmiştir. Kendilerine bu haklar da verilmiştir. Ama Bayar ve takımının hedefinin siyasî hak ve bunu takiben siyasî iktidar olduğu kimsenin meçhulü değildir. Bugün koparılan "Alnımızdaki kâra leke silinmelidir" yaygarası bunun hazırlığıdır. Üç Yassıada mahkûmunun cenazesi o takıma bir kuvvet gösterisi yapmak fırsatını sağlayacaktır.

Ancak, unutulmaması gereken husus Bayarın gezisinin tam bir fiyaskoyla neticelenmiş olduğudur. Bayara kendi çevresi hâlâ Cumhurbaşkanıymış muamelesi de yapsa, tahminlerden çok az sayıda kimse eski Cumhurbaşkanıyla ilgilenmiştir. Bir takım gösteri teşebbüsleri karşısında İzmirdeki komutanların aldıktan vaziyet herkesi deliğine kaçırmakta gecikmemiştir.

Cenazeler bir AP gösterisi olmaz. Hattâ bir DP gösterisi de olmaz. Cenazeler bir irtica gösterisi, çember sakallıların bir gürültüsü olur ki -Lûtfi Kırdarın, cenazesini bunlar kaçırmıştı! onun göreceği mukabele kolaylıkla tahmin edilebilir.

Dış geziler

Sağın sağı . Moskova çağı

(Kapaktaki portre)

Geçtiğimiz hafta Salı sabahı Esenboğa hava alanından kalkan İlyuşin-18 tipi özel bir uçak, Türk Başbakanı ile beraberindekileri Sovyet Rusyaya götürürken çok kimse, bu gezinin, Demirelin deyimiyle, "mücamele gereği" yapıldığını düşünüyordu. Fakat daha ilk günde gezinin, rusların teklifiyle, üç gün uzatılması ve heyetteki bazı hızlı antikomünistlerin -ki bunlardan bazıları, bunun ticaretini yapmakla meşhurdurlar- hayatlarından gayet memnun olduklarına dair gelen haberler, Türkiyede iktidarın "türlü . çeşitli" kimselerin elinde bulunduğunu doğrulayacak mahiyetteydi. Ayrıca, perhizin bozulduğunun ve Türkiyenin bir "turşu devri"ne girdiğinin güldürücü işaretlerini de taşıyordu.

Bu beklenmedik gelişmede, Sovyet yöneticilerinin ve halkının türk heyetine ve özellikle de Süleyman Demirci ve eşme gösterdikleri çok sıcak ilginin büyük rolü oldu. Öyle ki, Moskovadan bu konuda gelen bazı haberler, göz yaşartacak derecede kıvanç vericiydi. Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atillâ Onukun imzasını taşıyan bu haberlerden birisinde aynen şu cümleler yer alıyordu:

"Moskova Radyo ve Televizyonu, Türkiyenin ve onun demokrat Başbakanının hemen her gün görülüp duyulmasına vesile teşkil eden yayınlarında bulunmuş, seyahatin ikinci gününde Süleyman Demirel ismi Sovyetler Birliği hudutlarında ve hususiyle Moskovada en çok duyulan ve en az bu toprakların ileri gelen isimleri kadar tanınan isim haline gelmiştir."

Gerçi muhalif çevreler, bu ve benzeri haberleri yeni bir "yağ skandali" olarak tanımladılar ama, bazı çevrelerde de hoşafın yağı iyice kesilmeğe başlamıştı.

Vunokova hava alanında "hurra" sesleriyle -ki bu hurrayı, heyetteki bazı şahısların yuh şeklinde anladıkları söylenmektedir- başlayan gezi, türk heyeti için hayli verimli oldu. Başbakan Demirel, başta Aleksi Kossigin ve Podgorni olmak üzere, sovyet yöneticileriyle, akademik plânda, dünya meselelerine vukufiyetini ispat edecek, gayet verimli görüşmeler yaparken, heyetteki bazı kişiler de kârlı işlerle meşguldüler. Meselâ bunlardan, komünizm uzmanı Fethi Tevetoğlu, davetiyesini Kossigine imzalatarak, yeni bir belge kazanma işbilirliğini gösterdi. Bazı çevreler, Tevetoğlunun, Orta Asyanın fethi sırasında kurulacak mahkemede bu belgenin, Kossiginin, bir zamanlar Sovyet Başbakanı olduğunu inkâr etme-

Süleyman Demirel Sovyet Rusya gezisinde
"Göz gördü, gönül sevdi..."

mesi için olduğunu ve gayet milliyetçi bir üslûp taşıdığını söylediler.

Heyetteki Berber Nuha gelince, o da, abulabut rus kadınlarına karşı Bayan Demirelin Saçlarını "her dem taze" -tutarak, meharetini ve misyonunu bir kere daha ispat etti, Fakat bu mesele kendisini iyice tedirgin etmeye başlamış olmalı ki, Süleyman Demirel, türk basınında bu konuda yayınlanan yazıların telsizle kendisine ulaştırılmasını istedi. Bir iddiaya göre de, aynı sebepten Dışişleri Bakanı İhsan Sâbri Çağlayangille arası iyice açıldı. Sovyet haber alma servisleri, telsizlerden zaptettikleri "berber... berber" sinyallerini, muhtemelen, şifre filân sanmış olacaklar ki, hiç bozuntuya vermediler ve konunun üzerine gitmediler.

Başbakan Demirel bu arada, yine "mücamele gereği", Leninin Kızıl Meydandaki mezarını da ziyaret etti ve saygı duruşunda bulundu. Bu sırada heyetteki gazetecilerin, "haydi, siz müzeleri gezin" diye heyetten uzaklaştırılmaları, ilginç fıkraların anlatılmasına ve tebessümlere yol açtı. Fakat ardından Taşkente giden aynı Demirel, Scmerkantta Timurlengin türbesinde dua etmek suretiyle, Leninin mezarını "mücamele icabı" ziyaret ettiğini dosta - düşmana anlatmak istedi.

A.A.'nın, "gezi daha ikinci gününde meyvalarını vermeğe başladı" şeklinde tanıttığı görüşmelerde, Moskovadan gelen haberlere göre, daha ziyade iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler, bu arada Kıbrıs, Ortadoğu ve Vietnam sorunları üzerinde duruldu. Bu konularda olumlu sonuçlar alındığı, haberlerden anlaşılmaktadır. Tabiî, bu "olumluluk" şimdilik sadece lâftadır ve uygulamanın ne şekilde olacağı ilerde görülecektir, Grupundaki bir avuç fanatik milliyetçi ve ümmetçinin baskısı yüzünden, Türkiye ile Sovyetler arasındaki kültür anlaşmasını yıllardır yürürlüğe koyamayan Demirelin, varılan anlaşmalar karşısında "mücamele" gösterisine bile cesaret edemeyeceğini söylemek, aşırı bir iddia olmasa gerektin

Bir berber, bir berbere..

Eğer bir insanın akılsız dostlar yüzünden ne gülünç durumlara düşebileceğini kendi gözlerinizle görmek isterseniz, AP elinde yeniden partizanlığın ve yavanlığın sembolü haline gelen Anadolu Ajansının, Bayan Demirelin cici berberi Nuh Akgünün yanısıra Sovyetler Birliğine gidon Umum Müdürü Atillâ Onukun oradan yolladığı şu haberleri dikkatle okuyunuz:

İhsan Sabri Çağlayangil
Nuh mu, Peygamber mi?

"...Sovyetler Birliği Bakanlar Kurulu Başkanı Aleksi Kossigin tarafından Demirel şerefine Kremlin Sarayında verilen muhteşem ziyafet, bir bakıma, Sovyetler Birliğinin Başbakan Demirelin seyahatine verdiği önemin bir başka tezahürünü teşkil etmiştir. 'U' harfi şeklindeki maşanın etrafında, Başbakan Kossigin, misafiri Demireli sağ tarafına, Bayan Demireli de karşısına almak suretiyle oturarak ağırlamıştır."

Bu işten biraz anlayan herkesin, bu yerleşmenin basit bir protokol kuralı olduğunu ezbere bilmesine rağmen Onuk, - herhalde ilk defa bir ziyafete katılıyor olmalı ki. Kossiginin, sağ yanına Demirel yerine bir başkasını, örneğin Tevetoğlunu almamasını büyük bir itibar belirtisi saymak garipliğini göstermekten kurtulamamıştır. Bu kadarla kalsa, yine iyi. AA'nın başı Onuk, bu ziyafette Demirele sunulan yemekleri de, bunlar sanki ilk defa Başbakan Demirci için hazırlanıyormuş gibi, büyük bir hayranlıkla unlamakta; fakat bu arada, elhamdülillâh sapına kadar müslüman olan Süleyman Demirelin ruvotkan, kırmızı ve beyaz şarap, şampanya gibi içkileri afiyetle içtiğini yazarak, müslüman Başbakanın Türkiyedeki yeşilaycılığının bir göstermelikten ibaret olduğunu, bilip istemeden, herkeslere anlatıvermektedir. Hele Süleyman Demirelin Rusyadaki şöhretini anlatışı, mizah yazarlarına bir yıl yetecek malzeme niteliğindedir.

AA'nın başı Onukun sözleri okununca, Süleyman Demirelin neden, tıpkı Bayan Demirel gibi, yanında bîr berber taşımadığı kendiliğinden ortaya çıkıvermektedir.

Akıllı düşman - akılsız dost

Anadolu Ajansı Umum Müdürü, Demirel adının, Sovyetler Birliğinde, en az, sovyet ileri gelenlerinin adlan kadar tanındığını söyle. mekle Başbakanına iyilik mi, kötülük mü yapmaktadır, burası belli değildir. O Demirel ki, seçimler sırasında CHP'yi halkın gözünde küçük düşürebilmek için İnönünün Bayan Gromiko ile birlikte çekilmiş resimlerini "İşte, görüyorsunuz ya, bunlar zaten komünist dostlarıdır" gibilerden dağıtanlarla birlik olmuş, "Ortanın Solu, Moskova yolu" gibi cıvıklıklardan medet ummuştur. Böyle bir adamın şimdi Sovyetlerle "can- ciğer kuzu sarması" olması, Kremlinde rus votkasından şampanyaya kadar Allah ne verdiyse içmesi, Leninin mezarına çiçek koyması Türkiyede duyulunca, acaba silâhlar geri tepmiyecek midir? Ama, merak edilmesin, Onuk onun da çaresini bulmuştur. Bütün bu -aslında pek olağan- işler yapılırken çekilen fotoğraflar Türkiyeye gönderilmeyince, bugün yazılanları yarın inkâr etmek o kadar zor mudur?

Nitekim şu günlerde AP'li basının yaptığı da, dün yazdıklarını bugün bilmezlikten gelmekten başka birşey değildir. Sanki bir zamanlar İnönüyü, Türkiyeyi Rusyanın uydusu yapmakla suçlayanlar onlar değildir. Hattâ daha ileri gidenler, türk dış politikasına bu yeni ve gerçekçi yönü verenlerin AP'li yöneticiler olduğunu söyleyenler bile vardır ve bunların başında da Süleyman Demirel gelinektedir. Demirel bu konudaki en güzel cevabı, gene İnönüden almıştır. CHP lideri, geçen hafta kendi"

sine "Başbakan, dış politikamız kötüydü, biz düzeltiyoruz, diyor. Ne dersiniz?" diye soran gazetecilere, şu karşılığı vermiştir:

"— Gören, Allan için söylesin!"

Allah için söylenirse..

Allah için söylemek gerekirse, türk dış politikasına, bugün AP'nin bile geri dönmek gücünü kendinde göremediği yeni yolu açan, İnönü hükümetleridir. Demirel, AA'nın şakşakçı Umum Müdürünün deyimiyle, şimdi Sovyetler [Birliğinde, bu hükümetler tarafından ekilen tohumların meyvalarını toplamaktadır.

Bilindiği gibi, Cumhuriyet Türkîyesi Sovyetler Birliğiyle ilişkilerine daima özel bir dikkat göstermiştir. Bu ilişkiler, her iki ülkede de bugünkü rejimlerin kuruluşlarına kadar geri gitmektedir. Bir uyanık dış politika yazarımızın da dediği gibi, "daha milletlerarası münasebetlerde telâffuz bile edilmeden Önce, Türkiye ve Sovyetler, 'barış içinde birarada yaşama ilkesini kendi karşılıklı ilişkilerine başarı ile uygulamışlardır." 192 i Moskova Dostluk ve iyi Komşuluk Andlaşmasıyla -ki bugünkü Türk-Sovyet sınırı bu andlaşmayla çizilmiştir- başlayan dostluk, 1925 Türk - Sovyet Saldırmazlık Paktı ile de perçinlenmiştir.

Fakat ikinci Dünya Savaşı yaklaştıkça, Stalin yönetimindeki Sovyetler Birliğinin Türkiyeye karşı tutumu değişmeğe başlamıştır. Türkiyenin bütün gayretlerine rağmen, savaş içinde Türk - Sovyet ilişkileri çok zor günler geçirmiş ve nihayet, savaş sonunda da, açığa vurulan rus emelleri yüzünden, bütünbütüne kopmuştur. Türkiye, Sovyetler Birliği karşısında kendini emniyete 'almak için Batıya bağlanmaktan başka çare görememiş ve, büyük ölçüde Moskovanın yüzünden, soğuk savaşın göbeğine sürüklenmiştir.

Sovyetler Birliği, Stalinin 1953'te ölümünden sonra, dünya politika alanında görülen değişikliklerin de etkisiyle, Türkiyeye karşı takındığı sert çehreyi değiştirmek gereğini duymuştur. Özellikle Hruçof tarafından benimsenen "barış içinde birarada yaşama" ilkesini dış politikasına temel yaptıktan sonra, Türkiyeye karşı daha güleryüzlü olmaya başlamıştır. Türkiye, Kıbrıs dönüm noktasına gelinceye kadar, 1961'de imzalanan bir demiryolu, 1962'de varılan bir ortak baraj anlaşmasının dışında, Sovyetler Birliğindeki bu politika değişikliğinin kendisi için yarattığı fırsatlardan gereği gibi yararlanamamıştır. Fakat Kıbrıs buhranı patlak verdikten sonra, o zaman iktidarda bulunan İnönü hükümetleri, iki eski: komşu arasındaki ilişkileri yeniden, düzeltmenin Türkiyeye sağlıyacağı sayısız faydaları anlayarak, bu konudaki ilk adımları atmışlardır.

Süleyman Demirel ve Kossigin
Konuşarak anlaşanlar

Ürgüplüden Demirele

zun bir soğukluk devresinden sonra Sovyetler Birliğini ilk ziyaret eden türk devlet adamı, Suat Hayri Ürgüplüdür. O Zamanlar Senato Başkanı bulunan Ürgüplü, 1963 Haziranında Sovyetler Birliğine gitmiş, iki ülke arasındaki buzları çözen bu geziyi İnönü Hükümetinin Dışişleri Bakam Feridun Cemal Erkinin 1964 Kasımında yaptığı Moskova ziyareti izlemiştir.

Feridun Cemal Erkinin Moskova ziyareti her bakımdan çok verimli; olmuştur. Denilebilir ki bu, bugünkü Türk - Sovyet yakınlaşmasının temelidir. Bu ziyaret şurasında iki ülke yöneticileri arasında yapilan görüşmelerde, Türkiye ile Sovyetler Birliğinin ayrı ayrı bloklarda olmasının Türk - Sovyet ilişkilerinin geliştirilmesine engel teşkil etmediği; iki ülke arasındaki iyi 'komşuluk bağıntılarının toprak bütünlüğü, bağımsızlık ve hak eşitliği. ilkeleri çerçevesinde kuvvetlendirilmesi konularında görüş birliğine varılmıştır. Kıbrıs konusunda da Sovyetler Birliği, bu problemin, Adadaki iki ulusal topluluğun varlığı esasına dayanacak ve bu iki topluluğun meşru haklarını koruyacak bir biçimde, barışçı yollardan çözulmetinden yana olduğunu açıklamıştır. Görüşmeler şurasında ticarî' konular da ele alınmış, iki ülke arasındaki ticarî ilişkilerin artırılması kararlaştırılmış ve bu amaçla, 1965 yılı içinde, iki ülkenin uzmanları karşılıklı temaslar yapmışlardır. Bu temaslar sonundadır ki, 1965 Aralığında, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında, Türkiyede üçüncü bir demir çelik sanayii, bir petrol tasfiyehanesi, alüminyum, sülfürik asit, lif levha fabrikalarının kurulması ve emprime cam ile rus tipi votka sanayiinin genişletilmesi için Sovyetlerin proje ve teklif hazırlamaları konusunda bir ön-anlaşma imzalanmıştır. Bilindiği gibi, şimdi, bu tesislerin bazılarının ana sözleşmeleri hazırlanıp yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, 1967 Martında, iki ülke arasında, bu tesislerle ilgili bir tediye anlaşması da imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Türkiye, Sovyetler Birliğinden bu tesisler

12 Ekim'de

BİR HAFTALIK BÜTÜN OLAYLARDAN SİZİ VE AİLENİZİ ANCAK BU YENİ **AKİS** HABERDAR EDECEKTİR

Hediyeli abone için kâğıdın öteki tarafına bakınız

AKİS'in **yıllık hediyeli abonesi**

Yıllık abone bedeli tutarı 60 TL. adresinize ——— sayı ve .... tarihle postalanmıştır. Para alındığında aşağıdaki kitaplardan işaretli olanı adresime taahhütlü olarak göndermenizi rica ederim.

İsim ———

Adres ———

İSMET PAŞAYLA 10 YIL (1954-1957) I. Cilt ☐
İSMET PAŞAYLA 10 YIL (1957-1960) II. Cilt ☐
İSMET PAŞAYLA 10 YIL (1960-1961) III. Cilt ☐
RUS GELDİ AŞKA - RUSUN AŞKI BAŞKA ☐

İmza

Not: Lütfen istediğiniz kitabın yanındaki boş kareyi çarpı işaretiyle işaretleyiniz

Yukarda gördüğünüz kupon AKİS'e ilişik olarak verilecektir ve bu, 5 HAFTA devam edecektir. Bu 5 HAFTA içinde AKİS'e yıllık abone olanlara AKİS Yayınları kitaplarından arzu ettikleri bir tanesi hediye edilecektir.

Bu kitaplar şunlardır:

- ★ İsmet Paşayla 10 Yıl (1954 - 1957) I. Cilt
- ★ İsmet Paşayla 10 Yıl (1957 - 1960) II. Cilt
- ★ İsmet Paşayla 10 Yıl (1960 - 1961) III. Cilt
- ★ Rus geldi aşka - Rusun aşkı başka

Yıllık **AKİS** abonelerinin iki kazancı :

1 — Dergilerini daha erken almak
2 — Çok kıymetli bir kitabı kütüphanelerine koymak

AKİS YAYINLARI'nın kitapları bütün kütüphanelerin en güzel süsüdür

12 EKİM'de
yepyeni bir
AKİS

için gerekli 200 milyon dolarlık bir ithalât yapacak ve bu parayı Sovyetlere, 15 yıla yayılacak eşit taksitlerle ve yüzde *23* faizle, mal olarak ödeyecektir. Talihin garip cilvesine bakınız ki, bu anlaşma için gerekli zemini hazırlayan İnönü, onu imzalayıp kamuoyuna büyük bir başarı gibi -gerçekten, Türkiye için çok elverişli bir anlaşmadır- gösteren, bir zamanlar İnönüyü Sovyetlere yaklaştığı için suçlayan Demireldir! Türkiyenin iç ve dış politikasındaki zigzagların bu "türlü çeşitlilikten geldiğini söylemek şaka sayılmamalıdır.

Bir babacan adam

Sovyetler Birliğinden Türkiyeye gelen ilk rus devlet adamı ise, o zamanlar henüz yalnızca bir Şûra üyesi olan Nikolay Podgornidir. Bir Sovyet parlâmento heyetinin başında, 1965 Ocağında Türkiyeye gelen babacan Podgorni, geçen hafta Demireli, Sovyetler Birliği Devlet Başkam sıfatıyla kabul etmiş ve kendisiyle uzun uzun görüşerek, Türkiyeye yaptığı bu ziyareti bir türlü unutamadığını söylemiştir. Podgorninin bu ziyaretini, 1965 Mayısında, Sovyet Dışişleri Bakanı Andrey Gromikonun Türkiye gezisi izlemiştir. Babacan Podgorninin aksine, ciddi yüzü ve ölçülü davranışlarıyla Gromiko, türklere biraz soğuk görünmüştür ama, kendisiyi? biraz yakından tanışan herkes, Sovyet Dışişleri Bakanındaki devlet adamı niteliğini hemen kabul etmek zorunda kalmıştır.

1963 Haziranında Senato Başkanı olarak Moskovaya giden Suat Hayri Ürgüplü, 1965 Ağustosunda da Başbakan olarak bir kere daha Sovyetler Birliğini ziyaret etmiştir. Sovyetler Birliği, Türkiye Başbakanım, daha İnönü iktidarda iken Moskovaya çağırmıştı. Fakat bu arada hükümet değişmiş ve Başbakanlık koltuğuna İnönünün yerine Ürgüplü oturunca, Moskovaya gitmek de ona kısmet olmuştur. Ürgüplünün bu ziyareti, 1966 Aralığında, Sovyet Başbakanı Aleksi Kossigin tarafından iade edilmiştir.. Geçen hafta önce Moskovaya, oradan da Leningrad, Kiyev ve Taşkent? uçan Demirel ise, İkinci Dünya Savaşından sonra Sovyetler Birliğine giden ikinci Türk Başbakanıdır,

Kaçınılmaz yaklaşma

Güleyman Demirdin Sovyetler Birliğine yaptığı yolculuğun ketin sonuçları, şu satırların yazıldığı şurada henüz aluımış değildir. Fakat Kuzeyden gelen haberlere bakılırsa, AA'nın şakşakçı Umum Müdürünün şişirmeleri bir yana bırakılsa bile, Demirelin ziyareti büyük bir dostluk havası, içinde geçmekte, Sovyetler Birliği, Türkiye ile daha yakın bir işbirliği aradıklarını her vesile ile tekrarlamaktadır. Birbirlerinin içişlerine karışmama ve toprak bütünlüğüne saygı ilkelerine uyulduğu sürece de, başta, "komünizm tehlikesi"ni seçimi kazanmak için bir silâh gibi kullanan AP İktidarı bile bulunsa, böyle bir işbirliğinin Türkiyenin ulusal çıkarlarına çok yararlı olacağından şüphe edilmemelidir. Demirdin bu gerçeği nihayet anlamış olması, İnönü hükümetleri tarafından temelleri atılan dış politikanın bir millî politika olduğunu açıkça ortaya koymamakta mıdır?.

C.H.P.

Kartal toplantısı

Orta yaşlı bir kadın, başını kaldırdı, CHP'nin altıoklu bayrağını taşıyan binayı yanındaki çoluk çocuklu kalabalık grupa göstererek,

"— İşte, buraya gelecek. Kalabalık toplanmadan, şöyle, kenarda bir yerde oturalım" diye konuştu.

Güneşli, parlak, güzel bir sonbahar günü başlamak üzereydi. Kartalın deniz kıyısında uzanan dizi dizi gazinolarda garsonlar henüz temizlik yapıyorlar ve çay ocaklarım ateşliyorlardı. Kafile başkam kadın, kahveleri ve gazozları ısmarladı, altıoklu bayrağın sallandığı binanın tâ dibindeki, daha çok erkeklerin oturduğu, kahveye yerleşti, sabahın erken saatine rağmen binanın önünde öbek öbek toplanan insanları zevkle seyretmeğe koyuldu:

"— Bizimkiler... Onlar da Paşayı görmeğe gelmişler."

Olay, geçtiğimiz hafta Çarşamba sabahı, Kartal CHP İlçe binasının önünde geçti. Gerçekten de, CHP Parti Meclisinin Kartalda toplanacağım duyan Kartallılar, sabahın erken saatlerinden itibaren rıhtımı doldurmağa başlamışlardı. Bu sırada, kalabalıktan memnun olmadığı anlaşılan kaytan bıyıklı, efe tavırlı bir adamın, "Paşa kaçta gelecek acaba?" diyerek etrafta dolaşan yaşlı bir kadına, alçak sesle,

"— Paşa 11'den evvel gelmez. Sen işine git' teyze" dediği duyuldu.

Adamın bu hareketi, orada bulunanların büyük tepkisiyle karşılaştı. Parti Meclisi üyesi olduğu sonradan anlaşılan esmer bir genç, konuşanlara katıldı ve gülerek,

"— Parti Meclisi, saat 10 dedi mi başlar. Paşa da bir tek gün olsun saatini kaçırmamıştır" diye konuştu.

İlçe binasının denize ve sokağa bakan kısımları, civar kahveler ve binanın pencereleri birden insanlar-

CHP Parti Meclisinin Kartal toplantısı
Depar emri

la doluvermişti. Heyecanlı bîr kadın topluluğu özellikle göze çarpıyordu.

Parti Meclisi o sabah başladı ve Cumartesi öğleye kadar, yemek tatilleri dışında, hemen hemen aralıksız devam etti. Kartal halkının ilgisi hiç azalmadı. Gri elbisesi içinde, her zamandan şık, dinlenmiş ve neşeli görünen tarihî lider ve onun genç, dinamik Genel Sekreteri, toplantıya her girip çıkışlarında artan bir hararetle alkışlandılar.

Ortanın Solu direksiyonu

Toplantının üçüncü günü -Cumartesi gün bildiriyi hazırlamak üzere saat 17.30'da dağılan Parti Meclisi üyeleri, rıhtımdaki pırıl pırıl gazinolarda kahvelerini yudumlarlarken, içlerinde birdenbire, yıllardır arananın bulunmasının rahatlığını duyuvermişlerdi. Hele Parti Meclisi toplantısına katılan TBMM Grup Yönetim Kurulları başkan ve üyelerinin aynı görüşleri paylaşmaları, Parti Meclisinin havasına büyük bir neşe getirmişti. Genel Merkezin Parti Meclisine sunduğu rapor, üyeler tarafından pek az tenkit edilmiş, hemen herkesin takdirini kazanmıştı. Raporda, ekonomik ve sosyal sorunlara çok önem verilmişti. Örneğin, "Elmalı Olayı" üzerinde titizlikle durulmuştu. Bilindiği gibi, Antalyalım Elmalı ilçesine bağlı köylerde toprak ağaları, köylülerin işledikleri toprakları, hükümet kuvvetlerine dayanarak, dayak ve tehditle köylülerin elinden olmağa kalkmışlardı. Bu zorbalık olayıyla ilgili rapor ve olayı bizzat yerinde izleyip köylülerle görüşen Genel Sekreterin bu konuda Parti Meclisine verdiği bilgi, Parti Meclisini ziyadesiyle heyecanlandırmıştı. Gerçi Parti Meclisi, her zaman olduğu gibi, gene toprak reformu, kooperatifçilik, banka kredileri ve meksika buğdayı Sonora - 64 gibi çeşitli tarımsal, sosyal ve ekonomik konuları en ince teferruatına kadar inceleyen bir bilimsel seminer şeklini almıştı ama bu, gene her zaman olduğu gibi, sonuçsuz akademik tartışmalar havasına bürünmemiş, örneğin Prof Besim Üstünelin ve çeşitli konularda ihtisası bulunan öteki konuşmacıların verdikleri bilgilerle büyük bir açıklığa kavuşmuştu. Ortanın Solu direksiyonu, -daha sonra bildiride de belirtilmiş olduğu gibi-, memleket sorunlarına en belirgin bir şekilde yön vermesini bilmişti. Doğunun kalkınması, yüzkarası Kayseri - Sivas maçı olayı, köylünün ıstırabı, banka kredileri eşitsizliği, toprak ' kavgaları, iç ve

dış politika, bugünkü İktidar tarafından kısıtlanmak istenen işçi haklan, Devlet Plânlama Teşkilâtına kadar giren irtica ve din istismarı, CHP'yi komünistlikle suçlayan vaizlerle, CHP'nin gerçekçi politikasını kendileri için büyük tehlike olarak gören solun CHP aleyhindeki faaliyetlerinin nedenleri, Ortanın Solu felsefesinin ışığında gün gibi ortaya çıkıyordu.

Konuşmacılar artık, "Ortanın Solu nedir?" diye sormuyorlar, çareleri bir bir dile getiriyorlardı. Parti Meclisi ise tenkitleri, tasvipleri bu açıdan, anlıyarak, inanarak, esprili bir hava içinde dinliyordu. Ortanın Solu ekibinden, emektar bir yeni Üye nihayet dayanamadı,

"— Tamam! Direksiyon ortanın solunda, sağlam gidiyoruz!" dedi.

Daha eski ve katara ihtiyatlıca katılmış bir başka üye ise,

"— Anlaştık. Durmak" yok!" diye cevap verdi.

Doğuya giden yol

Kartal İlçesinde toplanan Parti Meclisi, tabii ki, bu genel görüşe ve rahatlığa ilk andan itibaren ulaşmış değildi. CHP'liler, Doğu için büyük endişe duyuyorlardı. Nitekim, gündemde ayrı bir madde olmadığı halde, Genel Sekreter *Ecevitin* teklifiyle, Doğu sorununun öncelikle konuşulup bir, bildiri yayınlanması uygun görüldü. İkinci beş yıllık Plânda. AP İktidarı tarafından Doğunun ihmal edildiği, bu gidişle, Anayasamızın emrettiği dengeli yurt kalkınmasının başarılamıyacağı açık bir gerçekti.

Konu Doğudan açılınca, pek çok vefakâr CHP'li söz aldı. Doğunun CHP zamanında ihmal edilmediği ve son koalisyon hükümetleri zamanında da Doğuya büyük önem verildiği, rakamlarla, örneklerle bir bir dile getirildi. Ne var ki bugünkü İktidar, Doğunun acıklı durumunu gereği gibi göremiyordu. Parti Meclisi üyeleri, bunda derhal, fikir birliğine vardılar. Doğuya yardımcı olmanın ilk şartı, onu can ve gönülden sevmekti. CHP'liler, Doğuyu seviyorlardı. Komisyonlar kuracaklar, ikinci beş yıllık Plân uygulamasını yakından izliyecekler, Pülümürde olduğu gibi, dâvayı her zaman yerinde göreceklerdi. Ama CHP'lilerin bir de endişeleri vardı: Mustarip Doğu, miting üstüne miting yapıyor, açı ve etkili bir sesle ıstırabını haykırıyordu. Büyük halk topluluklarının bu mitinglerde dile getirdikleri dertler ne kadar gerçek, bu insanları biraraya getiren heyecan ne kadar samimiyse, bunların istismarı da o derece kolaydı. CHP'nin Doğuda düzenlenen bu büyük mitinglerle ilgisi, ilişkisi yok' tu. Ancak bu mitinglere, haliyle, diğer partiler mensupları gibi CHP'liler de katılıyorlardı. Bu açıdan da, CHP gibi, büyük bîr tarihî sorumluluk taşıyan bir siyasî kuruluşun, Doğuda olup bitenlerle sadece ekonomik ve sosyal yönden değil, politik yönden de ilgilenmesi, kollarını kendisine içtenlikle uzatan yoksul vatandaşa iğriyi, doğruyu göstermesi gerekiyordu.

Bitti Meclisi üyeleri yanında, özellikle Genel Başkanla Genel Sekreter, bu konuyla çok ilgileniyor ve ciddi tedbirler üzerinde dikkatle duruyorlardı. "Bölge ayırımı yoktur" diyen İktidarın, ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış bu vatan parçasını öncelikle düşünmesini sağlamak ve onu bu yolda harekete getirmek, Büyük Millet Meclisi açılınca CHP'lilerin başlıca görevi olacak; CHP'liler, bu konuda hiçbir çabayı esirgemiyeceklerdi.

Karar alınmış, bildiri yayınlanmıştır ama, CHP Parti Meclisi üyeleriyle parlamenterler, Doğuya Kartaldan sevgiler yollamakla yetinmemişlerdir. İki ay sonraki Parti Meclisi Diyarbakırda toplanacaktır. Parti Meclisi üyeleri, böylece, toplu halde, birçok sorunu daha yakından izleme imkânı bulabilecekler dir.

Herşey halk için

Genel Merkezin raporu üzerinde en çok duran üye, CHP Parti Meclisinin sevilen üyesi Cahit Zamangil oldu. Zamangil, zihinlerde herhangi bir istifhamın kalmasına meydan vermek istemiyor ve iktidara hazırlanan CHP'nin, toprak reformu gibi, inandığı öteki reformları da elden geçirmesini istiyor. bunlara son şekillerinin verilip verilmiyeceğini merak ediyordu. Ortanın Solu görüşü, bu rötuşun ne kadarını gerektiriyor, ne kadarım gerektirmiyordu?

Bu güzel soruya en iyi cevabı, Genel Merkez üyesi Prof. Turan Güneş verdi. Prof. Güneşe göre, Ortanın Solu, bir İnsanlık görüşü ve halkçılık anlayışı çerçevesi içinde ele alınmalıydı. CHP, elbette ki, toprak reformu gibi konularda belirgin fikirlere, program ve görüşlere sahipti ama, Ortanın Solunu, daima eskimeye mahkûm, sert çizgiler halinde ifade etmek her zaman mümkün değildi. Ortanın Solu, demokratik sistem içinde, insan refahını hedef tutan, bunun için sosyal adalet ve eşitlik imkânlarını temel alan, vatandaşlara fırsat eşitliği tanıyan, halkçı ve insancıl bir felsefe içinde yeni ihtiyaçlara yeni cevaplar bulan bir görüştü. Ortanın Solundaki bir kimseye, "Sen iktidara gelince neyi, devletleştireceksin?" diye soranlara Güneş, o her

Ecevit, Kartal toplantısını izliyor
Rota çizilirken

zamanki esprili haliyle, şu cevabın verilmesini tavsiye etti:

"—Ben, iktidara gelince karma ekonomi uygularım. Devlet sektörü iyi işlemiyorsa, onu da devletleştiririm! önemli olan, herşeyi halkın yararına yöneltmektir."

Çanakkale milletvekili Şefik İnan ise, "direksiyonu aldık, gidiyoruz" diyenlere hakverdi, sonra şöyle dedi:

"— Evet ama; sakın, tren, bizim istasyona uğramadan başka bir istasyonda durmasın!"

Seçimlerin yaklaştığını bilen Parti Meclisi üyeleri, milletvekili ve senatörler, teşkilât çalışmalarına büyük önem veriyorlardı. Fikrî yapısı mükemmel bir CHP'nin, biraz çalışma sistemi alışkanlığından, biraz da maddî imkânsızlıktan, sandik başı çalışmalarında yeteri kadar faal olamamasından korkuyorlardı. Gerçi halk, Ortanın Soluna gündengüne daha çok inanmış ve için için, umudunu ona bağlamış görünüyordu, Teşkilât ortanın solunda idi ama, bu yeter miydi? Asıl mesele, şimdi bunu, kısa sürede. büyük seçmen kütlesine, en iyi şeklide, bütün heyecanıyla aktarmak, bu heyecanı, günlük sorunlar üzerinde somutlaştırıp bilinçlendirmekti. Gençlik, Kolu temsilcisi Kemal Ataman ve Kadın Kolu Teşkilâtı Başkam Jale Candan, Ortanın Solu politikasını büyük bir halk hareketi haline getirebilmek için Genel Merkezin, öncü liderler yetiştirme, halkı seminerlerle aydınlatma, işçi büroları ve değişik örgütlerle büyük halk kitlelerine ulaşma politikası üzerinde durdular ve bu konuda yoğun bir çalışma dilediler.

Zabıta

Katil kim?

Vakit, ikindi üstüydü. Atatürk Bulvarının kalabalığından sıyrılan, koyu mavi döpiyes giymiş genç bir kadın, yorgun ve tedirgin adımlarla, Yener Apartmanının merdivenlerini çıktı. Elinde, çok okunmaktan buruşmuş, "ağıt mendil"i haline gelmiş bir gazete vardı.

Az sonra, aynı apartmanın ikinci katındaki bir gazete bürosunda başlayan dramatik dialogda tararlardan birisi, işte bu yorgun ve tedirgin görünüşlü genç kadındı. Dudakları, konuşurken titriyor, elindeki gazete her geçen dakika biraz daha buruşuyordu. Karşısında oturmakta olan "babo bıyıklı" genç gazetecinin bazı soruları onu fazlasıyla etkiliyor, bunlara cevap verirken sık şık çelişkilere düştüğü gözden kaçmıyordu. Bölük-pörçük bir olay anlatıyordu. Konuşmasında adı geçen bazı kişileri ısrarla suçlarken, bazılarını da dikkati çekecek kadar savunuyordu. "Doğan"la başladığı cümlelerini "Vali", "Hakim" veya "Seydo" diye bitiriyordu. Bazı soruları, başlangıçta "hatırlamıyorum", "tam olarak bilmiyorum" şeklinde cevaplandırmasına rağmen, biraz sonra, aynı konularda teferruata inen açıklamalar yapıyordu. Bazan garip ışıltıların yanıp söndüğü gözlerinde, zaman zaman bulutlar beliriyordu. Genellikle, ağladı-ağlıyacak bir hali vardı.

Faruk Sükan
Suçlu kim?

Bu garip dialog, geçtiğimiz hafta Çarşamba günü, bir İstanbul gazetesinin Ankara Bürosunda cereyan etti. Koyu mavi döpiyesi tedirgin kadın, 21 Mayıs 1967 günü intihar ettiği iddia edilen Viranşehir Kaymakamı Doğan Gürbüztürkün karısı Esin Gürbüztürkten başkası değildi. Olayı başındanberi dikkatle izleyen muhabirin, "Viranşehir Kaymakamı, öldürüldü mü?" başlıklı yazısı hakkında görüşmek istemiş ve büroya kadar gelmişti.

Muhabirin, Viranşehir Savcısının "soruşturma durduruldu, dosya kapandı" demesi üzerine birtakım sorular sıraladığı yazısının çıktığı, Esin Gürbüztürkün aşırı bir duyarlık göstererek hemen gazete bürosuna koştuğu aynı gün, Kaymakamın babası Hüseyin Gürbüztürk de, İçişleri ve Adalet Bakanlıklarına birer tel çekerek, soruşturmanın devam etmesini istiyor ve oğlunun öldürülmüş olabileceğini ileri sürüyordu.

Konuşanlar ve susanlar

Hüseyin Gürbüztürk bu telgraflarda, oğlu Doğan Gürbüztürkün, ölümünden bir gece önce yatak! odasının penceresinden meçhul birveya birkaç kişiye ateş ettiğini; evin bodrum kapısının olaydan iki gün önce yine bilinmiyen kişiler tarafından kırıldığını; intihar ettiği iddia edilen gün, evde hiç açılmayan bir pencerenin açılmış olduğunu; oğlunun, ölümünden yarını saat önce konuştuğu Urfa Valisinin, sonradan bu sesin Doğan Gürbüztürke ait olmadığım saklama" dığını, tanıklarla gelini Esin Gürbüztürkün ifadelerinde derin çelişmeler bulunduğunu, otopsi yapılmadığını ve ele geçen son mektubun yazılış şeklinde gariplikler görüldüğünü ileri sürüyor ve oğlunun bir cinayete kurban gitmiş olabileceğini, soruşturmanın bu yönden yürütülmesi gerektiğini söylüyordu.

Hüseyin Gürbüztürk, bu şüphe ve iddialarında yalnız da değildi. Gerek olaydan bir süre sonra bir İstanbul gazetesinde açıklama yapan Urfa Valisi Kemal Gazezoğlu, gerek olayı yerinde inceleyen, yazının sahibi muhabir, gerekse Viranşehirde çok kişi ayni şüpheleri taşıyor, bu konular özellikle Viranşehirde, kapalı kapıların ardında bile olsa sık sık tartışılıyordu.

Olay ve olaydan sonra yapılar. çeşitli açıklamalar, bu arada Kaymakamın karısı Esin Gürbüztürkün ifadeleri, gerçekten de, garipliklerle doludur. Bayan Gürbüztürkün, kocasının, ölümünden bir gece önce tabancasıyla ateş ettiğini saklamasına rağmen, atılan merminin kovanını ertesi gün evde bulan İlçe Savcısı, Kaymakamın ateş ettiğini söylemektedir. Sonra, Vali Gazezoğlu, olaydan yarım saat önce Kaymakamla görüştüğünü, fakat telefondaki sesin hiç de onun sesine benzemediğini, evde o anda başkasının veya başkalarının bulunma-

sının muhtemel olduğunu açıklamakta sakınca görmemiştir. Olaydan sonra girilen yatak odasının ve özellikle yatağın bir boğuşmanın izlerini taşıyan dağınıklığı; Kaymakamın kendini astığı iddia edilen ipin sonradan bulunamaması; bıraktığı ve karısını suçlayan mektubun değişik kalemlerle veya değişik mürekkeple yazılmış olması; oysa Kaymakamın, sadece bir dolmakalemi bulunduğunun bilinmesi ve evde mürekkep şişesinin mevcut olmaması; cesedin, bulunduğu andaki duruş şekli; ortada bir intiharın değü, bir cinayetin mevcut olduğu şüphesini taşıyanları haklı, çıkaracak deliller olarak görülmektedir.

- Ayrıca, Kaymakamın kardeşi Şahin Gürbüztürk de, olaydan sonra Viranşehirde yaptığı araştırmada, ölümün bir cinayet sonucu meydana geldiğini ortaya koyan birtakım işaretlerle karşılaştığını, bir yakınına yazdığı mektupta açıklamıştır.

Esin Gürbüztürkün de, İlçe Savcısının da, olaya adlan açık veya kapalı şekilde karışanların da bugüne kadar yaptıkları tek şey, sadece susmak olmuştur. Bu sessizlik ise hiç de hayra yorulmamaktadır.

Asayiş

Garip ve komik

Nice öğretmenler ve memurlar birer hiç yüzünden ve çoğu kere de sorgusuz-sualsiz açığa alınır ve bir daha da, bağlı bulundukları Bakanlıkların kapısına yaklaştırılmaglarken, geçtiğimiz hafta cereyan eden bir olay, AP İktidarının nelere kaadir olduğunu bir kere daha ortaya koydu.

Kanlı Kayseri olaylarının baş sorumlusu olduklarında kimsenin şüpheli bulunmayan Kayseri Valisi Nazım Üner ile Emniyet Müdürü Şerafettin Gökçeören, bakanlık emrine alınmış olmalarına rağmen, neredeyse Ankaraya törenle getirileceklerdi.

Bu garip ve garip olduğu kadar da komik olay, geçtiğimiz hafta Perşembe gecesi cereyan etti. İçişleri Bakam Faruk Sükan, o gece, Kayseri Valisi Nazım Ünere telefon ederek, pijamasını alıp, kendisinin gönderdiği otomobile atlıyarak hemen Ankaraya gelmesini istedi. Sükan, Emniyet Müdürü Şerafettin Gökçeöreni de istiyordu.

Emir yerine getirildi ve birisi bakanlık emrine, diğeri merkeze alman bu iki memur, Bakanlarının gönderdiği özel otomobille Ankaranın yolunu tuttular.

Türk idare tarihinde hemen hemen ilk defa rastlanan bu özel, işlemin anlamı, gerek AP'li çevrelerde ye gerekse Kayseri de çok iyi biliniyordu. Çünkü, Kayseri Valili Ünerin, "Falanca köyde muhtar seçimlerini AP kazanmazsa istifa ederim" dediğini ve kanlı olayların cereyan ettiği gün de yine, mahalli birkaç AP kodamanıyla birlikte, bir mesirede ziyafette bulunduğunu duymayan kalmamıştı. Eee, böyle bir idarecinin özel otomobille ba kanlık emrine alınması kadar tabil bir şey de olamazdı.

İçişleri Bakanı Faruk Sükanın, bir Vali ile iki Emniyet Müdürünü bakanlık emrine almak suretiyle görevini yaptığını sandığı günlerde ise Sivasta çok değişik olaylar cereyan ediyordu. İktidarın görevini yapmadığını en iyi şekilde gösteren bu olayların başında, ölü sahiplerinden bir kısmının, Sivas Savcılığına başvurarak, otopsi raporlarına itiraz etmeleri geliyordu. Olaylarda ölen kimselerin yakınları, Savcılığa verdikleri dilekçelerde, ölenlerin, iddia edildiği gibi, ezilerek ölmediklerini, muhtelif yerlerinde yaralar bulunduğunu, kasten öldürüldüklerini delillerle ispat edeceklerini söylüyorlardı.

Nâzım Üner
Devlet mi, Hükümet mi?

Bazı olaylar

Bu arada, Sivas Valisi Vefik Kitapçıgilin haysiyetli bir davranışı da kimsenin gözünden kaçmadı ve özellikle Sivaslıları çok duygulandırdı. Sivas olayları sırasında, İçişleri Bakanı Faruk Sükanın emriyle Kayseride bulunan Kitapçıgil, kendisinin yokluğunda Sivasta cereyan eden olayların sorumluluğunu dahi yüklenmek dürüstlüğünü gösterdi ve "polislerim beni mahcup etti" gerekçesiyle görevinden istifa etti. Kitapçıgilin bu davranışı, sorumluluk duygusundan yoksun kimseleri bile duygulandırdı. Sükan, bizzat telefon ederek, Kitapçıgilden, istifasını geri almasını istedi. Çeşitli çevrenin ısrarı sonucudur ki Kitapçıgil, istifadan *vaz*geçti.

Bütün bu olaylar cereyan ederken, elektrikli havanın tamamen dağılmadığına inanan yetkililer, yeni olayların çıkmaması için sıkı tedbirler almağa devam ediyorlardı, Meselâ, Kayseriye muhtelif illerden polis kuvvetleri sevkedildi ve bunlar, birtakım tahrip ve sabotaj olaylarını önlemek için gece sabahlara kadar şehrin belli yerlerinde nöbet tutmağa başladılar, Sivas ve Kayseri plâkası taşıyan taşıt araçları, bu iki ile sokulmadı, Trenler bile sıkı kontrol altına alındı. Sivas ve Kayserideki yatılı okullarda okuyan Sivaslı ve Kayserili öğrenci" ler başka illere nakledildiler.

Haftanın sonunda Sivaslı *2* ağır yaralının ölümüyle sayısı 42'ye yükselen kanlı, olayın kurbanlarının ailelerine verilmesi teklif edilen tazminat konusunda ise, bu satırların yazıldığı âna kadar bir sonuç alınmış değildir. Sadece bazı CHP'li milletvekilleri, ölenlerin ailelerine tazminat verilmesini sağlamak için, hazırladıkları bir kanun teklifini Millet Meclisine vermişlerdir.

Hafta boyunca, her iki ilde de olayların soruşturmasına devam edildi. Gerek Kayseride, gerekse Sivasta ban kimseler nezaret altına alındılar. Bunlardan çoğu, sonra serbest bırakıldı. Sadece Sivasta, yağma olaylarına karıştıkları iddiasıyla iki kişi tutuklandı,

Hükümet, bu konuda, şimdilik, derin bir sükûta gömülmüş durum" dadır. Fakat olaya, "oldu da bitti" gözüyle bakıp da birtakım tedbirler almaz ve suçluları bulmazsa, huzursuzluk devam edecektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

B. M.

Silâhların gölgesinde

Geçtiğimiz hafta Çarşamba günü, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun XXII. dönemi için yapılan başkanlık seçimlerinin sonuçları açıklandığı zaman, Genel Kurul salonunda önce bir mırıltı dolaştı, sonra da bir alkış sesi duyuldu. Yapılan açıklamaya göre, oylamaya 123 Birleşmiş Milletler üyesinin 113'ü katılmış ve Romanyanın bir sinema yıldızı kadar yakışıklı Dışişleri Bakanı Corneliu Manescu, S çekimser ve 2 geçersiz oya karşı 105 oyla Genel Kurul XXII. dönem başkanlığına seçilmişti. 1 oy ise, Tanzanya temsilcisi için kullanılmıştı.

Corneliu Manescu'nun seçilmesiyle, tarihinde ilk defa olmak üzere, bir komünist ülke temsilcisi, Genel Kurul başkanlığına getirilmiş olmaktadır. New York'tan alınan haberlere bakılırsa, Manescu'ya oy kullananların başında Asya-Afrika blokuna mensup devletler gelmektedir. Bilindiği gibi, ilk kurulduğu sırada 51 üyesi bulunan Birleşmiş Milletlerde, yalnızca İki blok, Doğu ve Batı blokları vardı. Fakat sonradan, Asya ve Afrika devletleri ülkelerinin teker teker bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte, üye sayısı 123'e, blok sayışı da üçe yükselmiştir. Gerçi Asya - Afrika devletlerinin hepsi her konuda aynı biçimde oy kullanma-, maktadır ama, aralarında Anlaşabildikleri zaman eskiden hiç karar alamayan Genel Kuruldan şimdi iyi - kötü. bazı kararların çıkarılması mümkün olmaktadır. Asya-Afrika ülkelerinin anlaştığı konuların başında Afrikadaki ırk ayrımının kınanması bulunmaktadır ama, bu konuda alman kararları da Güney Afrika Birliği kulağının arkasına atmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, Güney Afrika Birliği dinlese de dinlemese de bu konu XXII. Genel Kurulda Rodezya durumuyla birlikte yeniden ele alınacaktır. Asya-Afrika blokunun anlaşamadığı ko-

(İlâncılık: 1944) —361

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

BİRLEŞİK AMERİKA — Seçimlere bir yıldan biraz fazla bir süre kala Başkan Johnson yönetimine indirilen en büyük darbe, hiç beklenmedik biçimde, sadık Dışişleri Bakam Dean Rusk'dan, daha doğrusu Dean Rusk'ın kızından geldi. Rusk'ın Stantord Üniversitesinde okuyan onsekiz yaşındaki kızı Margaret, sanki dünyada hiç başkası kalmamış gibi, Guy Smith adındaki genç bir zenciyle evleniverince, Başkan Johnson, iki cami arasında beynamaz kaldı. Washington'daki siyasal gözlemciler, bu evlenmenin, yaklaşan seçimlerde ırk ayrımı şampiyonluğu yapanlara, Johnson yönetimine yüklemek için bulunmaz bir fırsat verdiğini ileri sürmektedirler. Zaten bu yüzdendir ki, Dışişleri Bakanına yakın çevrelere bakılırsa, Dean Rusk, Başkan Johnson'a, eğer kızının bir zenciyle evlenmesi Başkam önümüzdeki seçimlerde güç durumda bırakacaksa istifaya hazır olduğunu bildirmiştir. Fakat ne var ki, eğer Vietnamda sertlik politikası izlenmesini isteyenlerin orkestra şefi olan Dean Rusk istifa ederse, Başkan Johnson'un kendisine bu kadar bağlı yeni bir Dışişleri Bakam bulması da son derece güç görünmektedir.

İNGİLTERE — Geçtiğimiz hafta Birleşik Amerika, Dean Rusk'ın kızının evlenmesiyle çalkalanırken, İngiltere de NTBR skandalıyla çalkalanıyordu. Bunun yeni tip bir füze veya casusluk kodu olduğu sanılmamalıdır. NTBR, türkçeye "diriltmeye çalışmayınız" diye çevrilebilecek, İngilizce bir deyimin kısaltılmışıdır ve B.B.C. televizyonunun açıkladığına göre, Londradaki Neasden hastahanesinde yatan yaşlılarla kronik böbrek ve ciğer hastaları ve kanserlilerin başucundaki tabelâlara, bizzat başhekim tarafından yazılmıştır. Başhekim Twining McMath, bunun, bu gibi hastaların tedavilerinin yapılmaması anlamına değil, Ölüm anında suni teneffüs, kalp masajı ve bent zeri tedbirlerle ölümün geciktirilmemesi anlamına kullanıldığını anlatmak için göbeğini çatlatmaktadır ama, hangi şartlar altında olursa olsun, bir doktorun görevinin hastanın ömrünü uzatmak olduğunu ileri sürenler, kopardıkları gürültüyü hâlâ kesmiş değillerdir. Buna karşılık, tedavisi imkânsız hastaların ömrünü uzatmaya çalışmakla bunların çektikleri açılan uzatmaktan başka birşey kazanılamıyacağını söyleyenler de vardır ve bunlar Dr. McMath'ın ümitsiz savunmasını yapmağa çalışmaktadırlar.

BUNLARDA OLDU

nuların başında ise, Çin Halk Cumhurîyetinin Birleşmiş Milletlere alınması gelmektedir. Şimdi bu yılan hikâyesine bir de Ortadoğu durumu katılmış bulunmaktadır. Asya - Afrika devletleri bu konuda kendi aralarında anlaşamadıkları içindir ki, Çinin Birleşmiş Milletlere katılması artık Genel Kurul gündemlerinin gedikli maddelerinden biri olmuştur. Gene Asya - Afrika devletleri kendi aralarında anlaşamadıkları içindir ki, son Arap-İsrail savaşından bu yana toplanan iki olağanüstü Genel Kurulda Ortadoğuyla ilgili hiçbir karar üzerinde çoğunluk sağlamak mümkün olmamış ve Ortadoğu sorunu, büyük bir baş ağrısı olarak, XXII. dönemin karşısına gelmiştir.

"Lâf pazarı"

XXII. Genel Kurulun önüne sunulan geçici gündemde 90'ı aşkın maddenin bulunmasına rağmen, Ortadoğu ve Vietnam sorunları bu yıl kurulda en çok tartışılacak sorunlar olacağa benzemektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U'-Thant, Genel Kurula sunduğu yıllık raporunda, Vietnam ve Ortadoğu anlaşmazlıklarının büyük devletler arasında bir güven buhranı yarattığını söylemekte ve bu anlaşmazlıklar giderilmedikçe dünyanın genel bir savaş tehlikesiyle karşıkarşıya kalmaktan kurtulamıyacağına dikkati çekmektedir. Fakat U Thant bile bu anlaşmazlıkların Genel Kurul salonunda çözülemiyeceğine inanmış olmalı ki, salon tartışmalarından çok kulis çalışmalarından medet umduğunu kimseden gizlememektedir. Nitekim bu amaçla, Amerika, Sovyet, İngiliz ve Fransız Dişişleri Bakanlarını, bu hafta, şu satırların yazıldığı sırada yenecek bir akşam yemeğine çağırmıştır. Fakat amerikan ve sovyet temsilcilerinin Genel Kurulda geçen hafta yaptıkları açış konuşmalarından ne Vietnam, ne de Ortadoğu konularında çabuk ve kesin anlaşmalar beklememek gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu konuşmalardan, büyük devletlerin eski ve katı görüşlerinden ayrılmaya hiç niyetli olmadıkları anlaşıldıktan sonra, şimdi, hem Ortadoğuda, hem le Vietnamda silâh kanununun hücum sürmeye devam edeceği de anaşılmaktadır.

Bu durumda, büyük devletler arasındaki görüş ayrılıkları sürüp gittikçe, önemi ve yetkilerine rağmen, Genel Kurulun bir "lâf pazarı" olmaktan kurtulamıyacağını ileri sürenlere hakvermemek mümkün müdür?

Tüli'den haberler

Yeni yılda yeni elçiler

Dışişlerinde bir tayin listesi çıktı. Ama, elçiler arasındaki değişiklikler gelecek yıla kaldı. Elçilik bekleyen kimseler de biraz bozulmuşa benziyorlar. İhsan Sabri Çağlayangil, ülkeler arasında mekik dokumaktan, Berber Nuha ait sorulan Başbakan adına cevaplandırmaktan bu tâyin işlerine vakit bulamıyor. Genel Sekreter Zeki Kuneralpin bir başka elçiliğe gitmesini, Bakanlığa daha aktif bir genel sekreterin gelmesini bekleyenler ise biraz daha bekliyecekler gibi. "Peki, genel sekreter kim olacakmış?" denilirse, ufukta iki aday görünüyor: Brüksel Elçimiz Faruk Berkol ve Atina Elçimiz Turan Tuluy. Faruk Berkol un genel sekreterliği, Munis Faik Ozansoyun Başbakanlık Müsteşarlığına paralel olarak düşünülüyor. Turan Tuluyun ise, çok değerli olmasına, birkaç dili ana dilinden daha iyi konuşmasına, Türkiyeyi dışarda çok iyi temsil etmesine rağmen Genel Sekreterliği zamanında oldukça pasif kalan Zeki Kuneralpin koltuğuna çok yakışacağı söyleniyor. Turan Tuluydan boşalacak Atina Elçiligine de şimdiki Londra Büyük Elçimiz Halûk Bayülken gelecek, diyorlar. Oysa Bayülken, Londradan Birleşmiş Milletlere gitmeyi tasarlıyordu. Fakat merkezdekilere göre, Londra Elçimiz henüz çok genç ve Birleşmiş Milletlere gitmek için daha çok vakti varmış!

Yeni berber hikâyeleri

"Türkiyedeki "berber edebiyatı"nı çok yakından izleyenler arasında alman gazeteciler de var. Hatırlanacağı gibi, Başbakan Demirel ile eşi Batı Almanyaya gittikleri zaman, Almanyanın büyük dergilerinden Stern'de Bn. Demirel ile bir röportaj yayınlanmıştı. Bu röportajda Bn. Demirel, dikişlerini diktiğinden, her işini kendisi gördüğünden bahsediyordu. Aradan çok geçmeden, Nazmiye Demirelin Romanyaya bir berberle gitmesi, röportajı yapanların ağzını açık bırakmış; Ağzı açık kalan yalnız onlar değil, AP'li vatandaşlar da bu işe çok şaşmışlar; milletvekili ve senatörleri soru yağmuruna tutuyorlar. Onların da cevabı hazır: "Efendim" diyorlar, "Nazmiyânım Parise, Londraya, Washington'a gitseydi mesele yoktu, herhangi bir berberde saçını taratabilirdi. Ama komünist bir memlekette Başbakanımız, eşini komünist bir berberde taratabilir mi hiç?"

Bükreşten öfkelerle..

Bükreş Elçimiz Kâmran Gürün, öfkeli bir diplomat olmaktan kurtulamıyacak. Dışişlerinin hârika

MATBAACILIK — 1967 Turizm Yılı münasebetiyle Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile Ajans - Türk tarafından hazırlanan renkli "Türkiye Albümü" büyük ilgi toplamıştır. 116 renkli fotoğraftan meydana gelin ve modern Türkiyeyi bütün özellikleriyle ortaya koyan bu eser, özel surette yaptırılan orijinal bir cilt ve XVII. yüzyıl Uşak Halısına alt kabartma tekniğiyle basılan bir mahfaza içerisinde takdim olunmuştur. Ajans - Türk Matbaasının, üç hafta gibi kısa. bir süre içinde ve bütün imkânlarım seferber ederek ortaya koyduğu bu renkli "Türkiye Albümü", türk matbaacılığının yeni bir başarısı olarak kabul edilmektedir.

çocukları arasında sayılan Gürün, Bükreşe tâyin edildiği zaman çok içerlemişti; Gencay Sav ile evlenince balayı havasına girdi, öfkesi geçti. Ama, Başbakan Demirelin Romanyayi ziyaretinden sonra biraz üzgün, Romanya yolculuğu iyi geçti, Türkiye için iyi sonuçlar alındı, Kâmran Gürün de parlak bir diplomat olarak bu işlerde olumlu roller oynadı ama, ne fayda, Başbakan, ile beraber giden Bedii Faiki memnun edememiş. Demirelin yakın dosta Bedî Faik, her nedense, Büyük Elçiye fena içerlemiş, -herhalde yüz bulamamıştır- bir dâvetine gitmemiş, Oktay İşçenin barış elçiliği bile sonuç vermemiş. Siz Kâmran Gürünün yerinde olsanız öfkelenir misiniz, güler misiniz?

Eskilerle yeniler

Kraliçelik yarışması bu yıl çok ilgi gördü. Geçtiğimiz hafta da birçok gençkız, Hilton Otelinde bir jürinin önünde arz-ı endam etti. Jüri üyeleri arasında geçen yılın tartışmalı, güzelleri İnci Asena, Semra Kızıltan, Sezer Güvenirgil, daha eski güzellerden Günseli Başar dikkati çekiyorlardı. İnsan bir defa kraliçe olduktan sonra o koltuğa iyice yerleşiyor galiba. Günseli Başar, Semra Kızıltan, hele Sezer Güvenirgil, yeni kraliçe adaylarından daha çok ilgi çektiler. Yalnız, İnci Asena hiç o havada değildi, arkaya doğru iyice gerilmiş saçlarıyla eski, daha geçen yıl seçilmiş bir kraliçeden çok, çalışkan bir sekretere benziyordu.

Hiltondaki toplantıda jüri üyeleri çok eğlenceli bir gün geçirdiler, özellikle Fecri Ebcioğlunun yanında oturanlar...

Tatili uzatanlar

İstanbul sosyetesinden bir grup, İstanbulda deniz mevsimini kapattıktan sonra Cote d'Azur'e gitti. Niyetleri, yazı ve dolayısıyla tatillerini uzatmak.. Mecdi Şerbetçi, Necdet Aktay, Nabi Up, Nüvit Up da bunlar arasında. Oradan, Paris ve Londra gibi, modanın büyük merkezlerine uğrayıp yurda dönecekler. Melih Caculi, Polo Klübünü eksik bir kadroyla açacağına biraz üzüldü ama, Necmi Akça, Raif Dinçkök, Hamdi Akça grupları İstanbulda olduğu için oyun masaları pek boş kalmıyacak. Ayseli Birol da bir yere gitmek niyetinde değil. Yalnız, bu genç kadın, şu günlerde bambaşka bir kumar oynadığı için oyun masalarına bile pek yaklaşmıyor...

MUSİKİ

Necdet Karar
Yeni ufuklara

Besteciler

"San Remo" yolcusu

Ankaralı müzikseverlerin bir süredir Otel Dedemanda zevkle dinledikleri "Jolie Madame" ve "Ma Petite Folle" gibi güzel şarkıların bestecisi Necdet Karar, kendi bestelerini kapsayan bir albümle, San Remo Müzik Festivaline katılmaya karar verdi. Eserlerinde daha çok Gilbert Becaut ve Jacques Brelden esinlendiğini söyleyen bariton sesli şarkıcı - bestekar Necdet Karar, ilk türk bestecisi olarak katılacağı bu festivalde kendi şarkılarım söyleyecektir. Buradan Parise geçeceğini ve yine kendi bestelerini bir "long pley"plâğa okuyacağını bildiren genç besteci, burada göreceği ilgiye göre konser vermeyi de düşünmektedir. 1958 yılındanberi "hafif batı müziği" dalında besteler yapmakta olan Karar, gerek festival ve gerekse vermeyi düşündüğü konserler için hayli iddialıdır. Hatta içinde bu konuda kendisiyle konuşanlara genç besteci,

"— İddialıyım. Bazı şarkılarımın çok kaliteli olduğuna inanıyorum. Avrupada en büyük ilgiyi toplayacak ve milletimin yüzünü güldüreceğim" demiştir.

Genç besteci Karar, eğer bu düşüncelerini gerçekleştirebilirse, türk sanatseverler pek yakında pikaplarından da "Jolie - Jolie", "Arrivef derci Amore", "Mon coeur est seul- gibi kaliteli parçaları büyük bir zevkle dinleyeceklerdir.

SİNEMA

Filmcilik

Televizyon gelirken

Önümüzdeki yılbaşında ilk olarak Ankarada başlıyacağı bildirilen televizyonun sinemamız üzerindeki etkileri neler olabilir? Bunu şimdiden kestirmek, imkânsız olmasa bile, herhalde hayli güçtür. Çünkü bu etkiyi kestirmek, her şeyden önce, televizyonun yurdumuza nasıl geleceğini, hiç olmazsa başlangıçta nasıl bir gelişme göstereceğini bilmeye bağlıdır ki, televizyonla en yalandan ilgilenenler bile bunu tahmin edememektedirler. Hattâ, yılbaşında başlıyacağı bildirilen ilk yayınların bile gerçekten bu tarihte başlıyabileceği çok şüphelidir. Bundan dolayı yurdumuzda, önümüzdeki yıllarda televizyon - sinema ilişkilerinin alabileceği şekil üzerindeki bütün görüşler, gerçekleşme derecesi oldukça şüpheli tahminleri aşamaz. Bununla birlikte, bu ihtimalleri gözden geçirmek yine de yararlıdır.

Televizyon konusunda kesinlikle bilinen husus, bu yeni haberleşme ve anlatım aracının, yurdumuzda, hiç olmazsa ilk yıllarda çok dar. bölgelerin dışına çıkmıyacağıdır. Yine bu dar bölgelerde televizyonu olanların sayısı da, aracın fiyatı yüzünden, başlangıçta fazla kabarık olmıyacaktır. Şu halde Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya ve benzeri ülkelerde olduğu gibi, televizyonun, büyük bir dalga halinde kısa zamanda bütün yurdu kaplaması, sinemanın seyircilerinden çoğunu bir anda çekip alması ve, bu ülkelerde olduğu gibi, sinema endüstrisinde ilk ağızda sarsıntılara ve buhranlara yol açması oldukça uzak. bir ihtimaldir. Hele, televizyonun boy göstereceği ilk dar bölgelerin büyük şehirlerden ibaret olacağı ve bunların da, yerli filmlerden çok yabancı film seyircisi olan varlıklı nüfusu barındırdığı hesaba katılınca, başlangıçta, sinema endüstrimitin seyirci kaybının çok küçük ölçüde kalması daha muhtemeldir. Hattâ bu yüzden, yerli filmlerin bir süre yabancı filmlere göre daha elverişli duruma geçmesi bile mümkündür. İlk seyirci kaybı yabancı filmler alanında verilince, şunlardan boşalan sinemaları yerli filmlerin ve yerli film seyircilerinin dolduracağı söylenebilir. Bu da, yukarıda adlan sayılan ülkelerde olanın aksine, yerli sinema endüstrisinin ilk ağızda bir sarsıntı geçirmesi şöyle dursun, bugünkü tüm enflâsyonunu daha da hızlandırmak gibi bir sonuca varabilir. Bununla birlikte, televizyon bölgeleri çoğalıp genişledikçe, ister yerli ister yabancı film seyircisi olsun, bütün sinema seyircilerinde bir azalmanın da başlıyacağı şüphe götürmez. Olaylar ortaya koymuş ve istatistikler göstermiştir ki, televizyon sahibi olan bir aile, ortalama beş yıl, sinema için kaybedilmiş seyirci demektir.

Yeni bir alan

Seyirci kaybı etkeniyle olmasa bile, sinema endüstrisinin televizyonun yol açacağı başka etkenlerle adamakıllı değişiklikler göstermesi beklenir.' Her şeyden önce, endüstrinin bir kısmının bu yeni çalışma alanına kayması kimseyi şaşırtmıyacaktır. Televizyon, film yutan bir canavardır. Hele başlangıç için bizde tasarlanan eğitim amacının yara--ıra eğlence amacı da yer almağa başlayıp yayın genişleyince, bu canavarı ' doyurmak kolay olmıyacaktır. Endüstrinin bir kısmının televizyon filmciliğine kayması, bu bakımdan, kaçınılmaz bir durumdur. Tabiî bu arada, şimdiki endüstrinin dışından yeni kimseler, kuruluşlar da bu alana gireceklerdir.

Ama, televizyonun sinemamız üzerindeki asıl etkisi, sinemacılarımızın televizyonla hem bu doğrudan doğruya ilişkileri, hem bir televizyon seyircisi olarak ilişkileri, hem de sinemacılar dışındaki seyircilerin televizyonla gittikçe içlidışlı oluşları üzerine meydana gelecek değişikliklerle ortaya çıkacaktır. Televizyonun, bu üç koldan, şimdiye kadar sinemamızda ya hiç denenmemiş, ya da pek sudan denenmiş bazı yeni unsurları yavaş yavaş kabul ettireceğinden şüphe edilemez. Bu, bir kere kendini sinema türleri alanında gösterecektir. Televizyonda sinemanın en çok yararlandığı türler ulan belge filmler, röportaj filmleri, haber filmleri, öğretici filmler, reklâm filmleri, öykülü kısa filmler, canlı resimler... bugün hemen hemen hiç itibar edilmiyen bu türler, film yapımının bütününde gittikçe daha büyük bir yer tutacaktır. Sinemacının ve seyircinin yetişmesinde önemli rol oynıyan bir kısa filmler konusu, televizyonun yurdumuza gelişiyle nihayet varlığını duyurmağa başlıyacaktır.

Yeni bir teknik

Bunun gibi, televizyonun, sinemaya çok yakın olmakla birlikte, yine de kendine özgü bazı nitelikler taşıyan teknik, dil ve sanatının sinemamızı etkilemesi de yine kaçınılmaz olacaktır. Bu etkinin yararlı sonuçlar doğurması da beklenir. Televizyonun dili, genellikle yalın, kestirme, özlü ve seçik bir dildir; görüntüleri ise genellikle gerçekçi, doğal görüntülerdir. Bütün bu özellikler, sinemamızın bugüne kadarla çalışmalarında ancak zaman zaman ve o da bölük . pörçük rastlanan özelliklerdir. Sinemacılarımızın ve seyircilerimizin televizyon görüntülerine alışmaları, televizyon dilini yadırgamaz duruma gelmeleri, sinemamızın dilindeki aksaklıkların, sürçmelerin çoğunun ister istemez düzelmesini sağlıyabilir. Ancak, bu konuda en büyük sorumluluğun, televizyon programlarını hazırlayanlara ve bu programları gerçekleştirip uygulayanlara düşeceğini de belirtmek gerekir. Çünkü, ancak televizyon tekniğini ve dilini ustalık ve başarıyla kullanan televizyoncular yardımıyla bu etkinin de zararlı değil yararlı olması sağlanabilir. Aksi halde televizyonun, sinema dilimizin büsbütün bozulmasına yol açması muhtemeldir. Tehlike, özellikle "temsil'ler alanında kendini gösterecektir. Çünkü, televizyonda filmden sonra en çok başvurulan temaşa kollarından biri, "temsü"dir. Temsiller, televizyon diline uygun değil de, alışılmış sahne temsilleri kılığında ortaya çıkarsa, sahnemizin kötü alışkanlıklarının tekrarı haline gelirse, tarihinin başlangıcından-

beri tiyatronun kötü illerini taşıyan sinemamızın yeni bir tiyatro dönemine girmesi beklenebilir.

Sinema kültürünü yayma

Televizyonun sinema kültürünü yayma konusundaki büyük imkânlarından yararlanılması da yine böyle, "iki tarafı keskin kılıç" gibidir. Sinemanın eski ve yeni, belli» başlı eserlerinden yapılacak isabetli seçmeler, bu eserlerin başarıyla tanıtılması düzenli bir şekil de yürütüldüğü vakit, sinema sanatının ve kültürünün geniş kütlelere en kestirme yoldan ulaştırılması, sinema Seyircisinin seviyesi nin yükseltilmesi büyük ölçüde kolaylaşacak ve bu durum, giderek sinemamızda da hayırlı sonuçlar doğuracaktır. Ama bunun aksi de olabilir: Televizyon programlarını doldurmak için gelişigüzel yapılmış seçimlerle sinema sanatı ve kültürünün geniş kütlelere ulaştırılması değil, seyircinin zevkinin büsbütün körleştirilmesi de mümkündür. Burada da yine bütün sorumluluk, televizyonculara düşecektir.

Sansürün sonu

Hiç şüphe yok ki, televizyonun yerleşmesi, sinema sansürü meselesini yeniden günün konusu yapacak ve bu alanda beklenmedik gelişmelere yol açacaktır. Nitekim televizyon, daha yurdumuza girmeden, "değişmez" sinema sansürü düzenimizde ilk gediği açmış ve İçişleri Bakanlığı, 1965'te, televizyonda gösterilen haber, filmlerinin, "haberleşme ve basın hürriyetlerinin himayesi"nde olduğu gerekçesiyle, sansür tüzüğünün dışında kaldıkları kararını vermişti. Ne var ki bu, övünülür ve güvenilir bir karar olmaktan uzaktır. Çünkü bu karar, gerçekte, yurdumuza gelen televizyon filmcilerine, yurdu dışarıda tanıtırlar umuduyla verilmiş bir imtiyazdan başka bir şey değildir. Çünkü bu karar, sansür tüzüğünün hükümleri zorlanarak alınmış, bu hükümlere aykırı bir karardır. Nihayet, her vakit vazgeçilebilecek bir idari karardır. Nitekim yurdumuzda televizyon yerleşip yayıldığı vakit, yerli televizyoncular da işe karışınca, yabancılara tanınmış bu imtiyazın geri alınıp alınmıyacağını kimse temin edemez. Hele TRT - İktidar ilişkileri gözönüne alınınca... Ne var ki, bir başka olay, sinema sansürünü, kendiliğinden, boşuna ve gülünç bir çaba haline getirebilecek ve bu da televizyon sayesinde olacaktır. Bu, televizyon yayınlarının, haberleşme peykleri yardımıyla, bir ülkeden öbürüne rahatça aktarılması olayıdır. Birkaç peyki şimdiden yörüngeye oturtulan ve denemeleri başarıyla sonuçlanan haberleşme peykleri şebekesi tamamlandığında, televizyon yayınları, aşağı - yukarı, radyo yayınları kadar serbestlikle izlenebilecektir. Gerçekleşmesi fazla uzun sürmiyecek olan bu durumda, yıllanmış sinema sansür tüzüğü, bunu uygulayanların elinde bomboş ve gülünç bir metin olarak kalacaktır.

Televizyonla birlikle ortaya çıkacak bir başka mesele de telif hakları alanında olacaktır. Özellikle, televizyon için hazırlanmamış filmlerin televizyonda gösterilmesinden doğacak meseleler, televizyoncuları, sinemacıları ve hukukçuları epey uğraştıracaktır.

Televizyonun sinemamız üzerindeki etkileri konusunda ileri sürülen bütün bu görüşler tahmin derecesini aşmasa da, hiç olmazsa, bir nokta çok kesindir: Televizyon, zaten, çözülmemiş bir sürü meselesi olan sinemamıza, altından kolay kolay kalkamıyacağı yeni bir sürü mesele daha getirecektir.

S P O R

Futbol

Kayseri - Sivas muharebesi

Genç gazeteci, telefonda,

"— Kayserideki maçta Kayserispor ile, Sivassporun taraftarları biribirlerine girmişler, 50'ye yakın ölü varmış.. Haberiniz var mı?" diye sorduğu zaman, Spor - İşlerini yürütmekle görevli Devlet Bakam Kâmil Ocak şaşırdı. Habere inanamamıştı. Ama, kara haber çok tez duyuldu. Devlet Bakanı Ocak, olayın gerçek olduğunu anlamıştı. Kısa bir süre sonra kendisini arayan gazeteciye,

"— Olay, anlattığınız kadar büyük değilmiş. Şimdi öğrendim. 50 kişi değil, 35 kişi ölmüş" dedi ve ardından ekledi:

"— Hem, bunlar, kavgadan filân dolayı değil, sıkışıp havasız kaldıkları için ölmüşler."

Dünya spor tarihine geçecek olaylardan biri duyulduğu anda şaşıran sadece Devlet Bakam Kâmil Ocak olmadı; sporumuzun bütün sorumluları da ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Kendisi İkinci Türkiye Liginin kahramanı olarak kabul ettiren, her gittiği yerde, "Türkiyenin iç turizmini ben kalkandırdun" diye övünen Orhan Şeref Apak ise haberi Tunusta iken öğrenmiş ve önce inanmamıştı. Ama, büyük bir heyecan içinde yurda döndüğü de, kafiledeki gazetecilerin dikkatinden kaçmamıştı.

Dilenci torbası gibi..

İkinci Türkiye Liginin kuruluşundan itibaren Ankara, istanbul ve İzmirin dışındaki her ilde bir olay bekleniyordu. Futbol Federasyonu Başkanı, İkinci Türkiye Ligini kurarken, Türkiyede gerçek lig havasının yayılması, Anadolu Futbolunun sesini duyurması yönlerinden şüphesiz ki iyi bir adım atmıştı. Ama bu adımın fazlalığı ve zamansızlığı, çok geçmeden anlaşıldı. Her deplâsmana çıkan takım, puandan önce, futbolcusunun ve yöneticisinin canını düşünüyordu. Birçok defa futbolcular, kızgın taraftarların elinden güçlükle kurtarılmışlar ve polis, saatlerce, konuk sporcuları korumak zorunda kalmıştı. Önceki yıllarda, böylesine üzücü olayların sayısı bir hayli fazlaydı. Biriki korkutucu tedbir ve maç öncesi dizilecek 5-10 polisle olayların önleneceğini düşünenler, bugün gerçeği anlamış bulunmaktadırlar. Ama, vakit çoktan geçmiş. 600 kişinin yaralandığı hesaba katılmazsa, Kayseri Stadında 42 kişi futbolun kurbanı olmuştur.

Yaz aylarında, kendisini, dolaştığı illerin milletvekillerine, senatörlerine beğendirmek için gösteri yapan, arkasında yönetmeliklerle kurulmuş bir Federasyon bulunduğunu unutup, bir - iki deve, birkaç koyun kurban kesen her ilin takımını İkinci Türkiye Ligine alan Futbol Federasyonu Başkam Orhan Şeref Apak, tenkitler karşısında ortalığı yine tozpembe göstermeğe kalkmıştı. Federasyonun Haziran ayı içinde yaptığı toplantıda, İkinci Ligdeki takım sayısının gün geçtikçe, programsız şekilde artırılması, Federasyon Başkanının tek başına karar vermesi hususları yerilmiş ve bu yüzden büyük tartışmalar çıkmıştı.

Orhan Şeref Apakın ise bu tenkitlere kulak asmağa niyeti yoktu. Zira artık, arkası kuvvetliydi: AP ileri gelenlerinin güvendikleri bir adam olmuştu!

Meydanı geniş bulanlar

Hepsinden önemlisi, Orhan Şeref Apak, kurban edilen develerle, koyunlarla kendini dev aynasında görmeğe, her gittiği yerde, Türkiyenin en büyük değerlerinden biri. olarak tanıtmağa başlamıştı. Birgün, "İnönü bile, Malatyada benin' gibi karşılanmamıştır" diyerek,

kendisini İnönü ile karşılaştıran Apak, ertesi gün, "AP'nin, milletvekilliği teklifini niçin kabul etmedim? Çünkü, görüyorsunuz, Türkiye Büyük Millet Meclisinde tam 450 tane milletvekili var, ama Türkiyede ikinci bir Orhan Şeref Apak yok" diye övünüyor, bir başka gün ise, "Tarih beni iç turizmin yaratıcısı olarak kaydedecektir!" sözleriyle, kendi kendini tarihe maledecek kadar işi şirazesinden çıkarıyordu.

Orhan Şeref Apak bu havalardayken, Federasyondan birkaç üyenin çıkıp, "Türk futbolu yanlış yola sürükleniyor" şeklinde konuşması sanki ne önem taşırdı! Bu yüzden, geçen sezonun sonunda, Federasyondan istifalar başladı. İlk istifa eden, Mazhar Zorlu oldu. Türkiyede sporla ilgilenenlerin çoğu, Orhan Şeref Apakın, Mazhar Zorluyu, susturabilmek amacıyla Federasyona aldığını biliyordu. Türkiyenin, her alanda kendini kabul ettirmiş birkaç yöneticisinden biri olan Mazhar Zorlu, Orhan Şeref Apakın keyfi hareketlerine dayanamamış, İkinci Lige açık artırmayla, deve kesmekle takım alınmaya başlayınca istifa etmişti.

Mazhar Zorlu, istifasının gerekçesinde, Apakın keyfi tutumundan yakmıyor ve "Orhan Şeref Apak tek başına hareket ediyor, siyasî yatırım peşinde koşuyor. Federasyonun hiçe sayılması yanında Türk futbolu yanlış yola sürükleniyor. Birgün gelecek, Orhan Şeref Apak da işin içinden çıkamıyacak" diyordu. Ayrıca, derme - çatma düzen içinde olayların önlenemiyeceğini, Türk futbolunun bu şartlar içinde büyük zarar göreceğini söylemekten çekinmiyor ve sözlerini, "Orhan Şeref Apak Türk futbolunu birkaç deve ve danaya kurban etti" şeklinde bağlıyordu.

Apak ve çevresindekiler, Zorlunun bu sözlerine güldüler, Zorluyu, kendilerini sabote etmekle suçladılar.

Mazhar Zorlunun ardından, Apakin keyfî hareketlerine, keyfî kararlarına dayanamayan bazı Federasyon ve Merkez Hakem Kurulu üyeleri de görevlerinden ayrıldılar.

Acı, ama gerçek!'

Kayseri olayları, Mazhar Zorluyu haklı çıkardı. Zorlunun dışında, Türkiyede böyle düşünenler çoktu. Federasyon Başkam Apakın gösterişli gezilerine ve gerçekdışı sözlerine kanan bir azınlığın dışında, spor toplumunun çoğunluğu, İkinci Türkiye Liginin geleceğinden endişeliydi, Bu endişelerinde de haklı çıktılar, Şimdi herkes, "Ne olacak?" diye soruyor. Ankaradaki toplantıya çağırılan klüp temsilcileri ve bölge müdürleri, olayları önlemenin zorluğunu ve hattâ imkânsızlığını belirttiler. Toplantıyı düzenleyen Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, olayların önlenmesi için klüp yöneticilerini yardıma çağırdı, Yöneticiler ise, "Emniyet kuvvetlerinin önleyemediği olayları biz nasıl önleyebiliriz?" diyorlardı.

Bundan birkaç hafta önce, ikinci Türkiye Ligi başlarken, bugünün şartları içinde olayların önlenemeyeceği, herşeyden önce spor toplumuzda köklü bir spor anlayışının bulunmadığı, bu sütunlarda belirtilmişti. Şartlar değişmediği, spor toplumu ve sporcuları eğitecek yöneticiler yetiştirilmediği takdirde, daha, yıllar boyu, bu anlayışın yerleşmiyeceği bir gerçektir. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü ve Müdürlüğe bağlı bulunan federasyonlar, gerçek görevlerini unutup, sadece yarışma düzenleyicisi olarak çalıştıkları sürece spor toplumumuzdaki, sporumuzdaki eksiklikler gün geçtikçe artacaktır. Bugünün gerçek spor adamları, bu konuda mücadele zamanı geldiğine inanmaktadırlar.

T İ Y A T R O

Ankara

Mevsim başında

Başkentin yıldan yıla sayın artan tiyatroları, bugünlerde, yeni bir mevsime başlamanın telaşlı -ve heyecanlı- çalışmaları içindeler. Aralarında, Ankara Sanat Tiyatrosu gibi, henüz yaz turnelerini tamamlamamış olanlar varsa da, ödenekli tiyatrolar, bir aydan fazla bir sûrudenberi, perdelerini açacak ilk oyunların hazırlıklarıyla uğraşmaktalar. Devlet Tiyatrosu, her bakımdan, yurdumuzdaki sahne hareketlerine önderlik etmek durumunda olduğu için, ister islemez, bütün gözler önce ona çevriliyor: Devlet tiyatrolarında, 1967-68 mevsiminin ilk oyunları olarak acaba neler görülebilecek?

Ankaranın en önemli kavşak noktalarını süsleyen -ve Paristeki benzerlerini hatırlatan- ilan kulelerinde birkaç haftadanberi dikkati çeken renkli afişler, bu soruyu olumlu bir şekilde cevaplandırıyor. Bu afişlerde adları açıklanan oyunlar, Devlet Tiyatrosu sahnelerinin, yeni bir mevsime oldukça zengin ve çeşitli bir repertuvarla girmekte olduğunu gösteriyor, Moliere ve Strindberg gibi klâsik yazarların oyunları yanında, Bernard Shaw gibi bir düşünce ve nükte ustasının, Georges Feydeau gibi bir kahkaha çağlayanının oyunları da var. Onları, üç ayrı kuşaktan üç yazarımızın, Cevat Fehmi Başkutla Güngör Dilmen Kalyoncunun ve Turan Oflazoğlunun yeni oyunları izliyor. Nihayet, didaktik türden tekrarlanan bir ingiliz oyunu ve brezilyalı ünlü yazar Pedro Bloch'un ilk tura sonradan -Yeni Sahnede- katılacağı anlaşılan tek kişili -ve getireceği sürprizle çok ilgi çekici- bir eseri geliyor.

Büyük ve Küçük Tiyatrolar

Opera ve Bale temsillerinin yanı sıra, geçen mevsim sonu pek, az Ankaralının görebildiği,"My Fair Lady", Büyük Tiyatronun, uzun süre kapalı gişe oynanacak oyunlarından biri olacaktır. Turan Oflazoğlunun "Deli İbrahim"i, aynı sahnede, münavebeyle yer alacak ve başkent seyircisine, geçen mevsim İstanbulda geniş ilgi görmüş bir tarihi dramı, genç bir yazarımızın ilk önemli başarısını tanıtacaktır. Şahap Akalının sahneye koyduğu, Refik ve Hale Brenin dekorlarıyla kostümlerini çizdikleri bu oyunda Sultan İbrahimi Bozkurt Kuruç, Kösem Sultanı Nermin Sarova, Kara Mustafa Paşayı Muammer Esi, bellibaşlı öbür rolleri de Serpil Uzman, Muzaffer Gökmen, Zafer Ergin, İlyas Avcı, İnci Pars, Arsen Göze ve Coşkun Kara canlandıracaklardır.

Aralık ayı sonlarında yirmi yaşını dolduracak olan Küçük Tiyatro, geleneğine bağlı kalarak, yeni mevsime yerli bir oyunla, Güngör Dilmen Kalyoncunun "Akadın Yayı" adlı yeni oyunuyla girecektir. Genç rejisörlerimizden Raik Alnıaçıkın sahneye koyduğu bu oyunun dekor ve kostümlerini Hüseyin Mumcu çizmiştir. Bellibaşlı rollerini de Âli Cengiz Çelenk, Can Gürzap, Elvan Özak, Vedii Cezayirli, Ümit Kiper, Yıldız Arslan, Coşkun Orhon, Tugay Aktüre ve Oğuz Bora oynıyacaklardır.

Oda ve Üçüncü Tiyatro

August Strindberg'le perdesini açacak olan Oda Tiyatrosu, isveçli dâhinin "Matmazel Julie" ve "Güçlü" adlı iki oyununu birarada sunacaktır. Her iki oyunun rejisini Nuri Altınok, dekor ve kostümlerini Tarık Levendoğlu yapmışlardır. Birinci oyunu Tülay Artuk - Semih Sergen - Melek Tartan, ikincisini de Tomris Oğuzalp - Elvan Özak - Belma Tuğrul üçlülerinden seyredeceğiz.

Geçen mevsim "Kaktüs Çiçeği"ni bütün yıl afişinde tutan Üçüncü Tiyatro, bu mevsime, ondan geri kalmıyacak bir komediyle girecektin Georges Feydeau'nuu "Ayak Bağı-Un Fil a la Patte".

Asuman Koradın -Turgut Zaimin dekor ve kostümleri içinde- sahneye koyduğu bu fransız komedisini Aygen Töründer dilimize çevirmiştir. Bellibaşlı rollerini ele -çoğunluğu ile çok genç bir kadro - Gülcan As, Cengiz Yılmaz, Suna Akbel, Önder Alkım, Gülseren Morgan, Tekin Akmansoy, Aykut Sözeri, Nurşen Girginkoç, Münir Canar, Haldun Marlalı, Nur Bartu, Pınar Çelebi, Şerif Sezer, Tansu Aytar oynıyacaklardır.

Yeni Sahne ve Altındağ

Yeni Sahnede Bernard Shaw'un -Orhan Tabiin Gündenin çevirdiği- "Candida"sını, Mahir Canova sahneye koymaktadır, Dekorlarıyla kostümlerini Refik ve Hâle Erenin çizdikleri bu ünlü eserde bellibaşlı kişileri Birol Uzunyayia, Halûk Kurdoğlu, Tuğrul Çetiner, Saim Alpago, Gülsen Alnıaçık ve Alev Sezer canlandıracaklardır. Aynı sahnede Cüneyt Gökçer, Lûtfi Ayın Pedro Bloch'dan çevirdiği tek kişili "Eurydice'nin Elleri" oyunuyla mevsim başının en ilginç sanat olaylarından birini yaratmağa hazırlanmaktadır.

Coşkun Tunçtan
Beklenen sanatçı

Altındağ Tiyatrosu ise mevsime, Cevat Fehmi Başkutun son eseri *o*lan "Emekli" ile girecektir, Nihat Aybar'sın sahneye koyduğu bu eserin dekor ve kostümlerini Hüseyin Mumcu çizmiştir. Bellibaşlı rollerini, Nihat Aybarsın yanısıra, Süreyya Taşer, Feyha Çelenk, Sunay Artuk, Ejder Akışık, Hâşim Hekimoğlu, Babür Nutku ve Haydar Ozansoy paylaşmaktadırlar.

İzmir ve Bursa tiyatroları

İzmir Devlet Tiyatrosu, geçen yıl Altındağ tiyatrosunda gördüğümüz E. Williams'ın "Ekinler Yeşerince"sini tekrarlarken, Bursa Devlet Tiyatrosu da, adını taşıdığı Ahmet Vefik Paşanın ruhunu şâdedecek bir oyunla, Moliere'in "Kadınlar Mektebi"yle mevsime girecektir. Dekor ve kostümlerini Tarık Levendoğlunun çizdiği "Kadınlar Mektebi"ni Paristen gelen ve geçen mevsim orada "Godot'yu Beklerken" rejisiyle büyük bir başarı kazanmış olan genç rejisörlerimizden Coşkun Tunçtan sahneye koyacak, bellibaşlı kişilerini ise Ahmet Evintan, Elçin ve Oytun Sanal ile Sadrettin **Kılıç canlandıracaklardır.**

Özel tiyatrolar

Başkentteki özel tiyatrolar da, bunlardan ikisi -AST ve Meydan Sahneleri - yaz aylarında trafik kazalarının sebep olduğu önemli kayıplara ve sarsıntılara uğradıkları halde, yeni mevsime yeni hamleler-

le girmektedirfer. Özel tiyatrolarda görülen gelişme nitelik bakımmdan olduğu kadar nicelik bakımından da önemlidir. Küçük ve Meydan, Ankara Sanat, Başkent, Küçük Komedi Tiyatrolarından sonra, Devlet Tiyatrosundan ayrılan bir grup sanatçının perdesini açmaya hazırlandığı, Mithatpaşa Tiyatrosu ile bunların sayısı 6ya çıkıyor. Böylece Ankara, 6 Devlet sahnesinin yanısıra, özel teşebbüsün son yedi yıl içinde kurmayı başardığı, bu tiyatrolarla her gece perdesini açan 12 tiyatroya sahip olmaktadır.

Meydan Sahneleri

1961'de kurulan ve Başkentin en kıdemli özel tiyatrosu olan Meydan Sahneleri, kurucusu Çetin Köroğlunun hafif, sanatçılarından Teoman Özerle Tanju Turuncun oldukça ağır yaralarla kurtulabildikleri trafik kazasının üzüntüleri arasında yeni mevsime yenilikler getiren bir çalışma programıyla hazırlanmak, imkânını bulmuştur. Bu yeniliklerin başında, bizde ilk defa uygulanacak olan "Sandviç Tiyatrosu" gelmektedir. Öğle üzeri, saat 12.15'de başlıyacak olan temsiller, vakit bulamadıkları içip tiyatroya gidemeyenlere, yemek tatili sırasında sandviçlerini yerken tiyatro seyretmek fırsatını vermiş olacaktır. Sandviç tiyatrosunun ilk oyunu: "Şvayk Karakolda".

Yılmaz Grudanın dönüşü -ve Gülsün Kamu gibi bazı yeni sanatçıların katılmaları ile kadrosunu kuvvetlendirmiş olan Meydan Sahnelerinin gece temsillerinde vereceği Öbür oyunların ilki, Rene Obaidia'nın "Sassafras dallarında rüzgâr"ıdır. Haldun Dormenin sahneye koyduğu bu oyundan başka repertuvarda şu eserler bulunmaktadır:

Willis Hail - K. Waterhouse'dan "Söyle, kimsin?", Freoeric Renaud'dan "Gel, aşkla oynıyalım", Orhan Asenadan "Toroslardan öteye", Joe Orton'dan "Yağma", Bill Manhbff'dan "Baykuşla Pisipisi" ve Aldo Nıcolaj'dan "Akvaryum".

Ankara Sanat Tiyatrosu

Yaz turnesi sırasında geçirdikleri o feci kazada sanat yaratıcısı Asaf Çiyiltepeyi kaybetmiş olan AST, yeni mevsime güçlü oyunlarla girmektedir. Rahmetli Çiyiltepenin yerine getirilen Güner Sümer, sahne çalışmalarını yürütmekte ve yeni mevsim repertuvarında şu eserler yer almaktadır: Maksim Gorkiden "Küçük Burjuvalar" -ilk oyun-, Sabahattin Kudret Aksaldan "Kral Üşümesi", Armand Salacrou'dan "Durand Bulvarı", brezilyalı yazar Ariano Sassuna'dan "Köpeğin Vasiyeti", Orhan Kemalden "Eskici Dükkânı", Albert Camus'den "Doğrular", Fikret Otyamdan "Mayın" ve Samuel Beckett'den "Tîodot'yu Beklerken".

Aysan Oğuzutku **ile** Ümran Uzman **"Söyle,** kimsin?" de
Kim oldukları yalanda anlaşılacak

Küçük Komedi

Maltepedeki Küçük Komedi Tiyatrosunda da yenilikler var. Eylül ayı içinde Güney Anadolu bölgesinde başarılı bir turne yapmış olan topluluk, İstanbul Şehir Tiyatrosundan Neşe Yulaç, Devlet Tiyatrosundan Yıldıral Akıncı ve Meydan Sahnesinden Işık Aras gibi geni; sanatçıların katılmasıyla kadrosunu tazeleştirmiş oluyor.

Sanat çalışmalarını Attilâ Eldemin yönettiği Küçük Komedi Tiyatrosu, yeni mevsime, geçen yıl büyük bir ilgi görmüş olan "Nazırın Karısı" yazarı Branislav Nuşiç'in "Komonist Var" komedisiyle girmeğe hazırlanıyor. Programın şimdiden ilân edilmiş öbür oyunları ise şunlardır: John Patrich'ten "İşte ben geldim" ve Turgut Özakmandan - Ziya Demirelin sahneye koyacağı- "Kuşlu Sokak".

Mithatpaşa Tiyatrosu

Bu yeni topluluk, Başkentin merkezî semtlerinden birinde, büyük bir apartmanın zemin katına yerleştirilmiş olan yeni tiyatro salonunun bulunduğu ana caddenin adını almıştır. Mithatpaşa Tiyatrosunu kuranlar, Devlet Tiyatrosundan ayrılmış olan Beyhan ve Ekmel Hürol çifti ile Alp Özbay, sanatçı olarak da Hürolların yanısıra, Yalın ve Gülyüz Tolga çift:, Ertan Savaş, Günaydın Yaltırak, Osman Daloğlu, Alev Tolga, Osman Gidişoğlu, Serme t Serden geçti, Oya öcalırdır. Sonuncular Başkent Tiyatrosunun eski oyuncularıdır.

Mithatpaşa Tiyatrosu, ilk oyun olarak, Recep Bilginerin "İsyancı - lar"mı ilân etti. Bilindiği gibi, yeni topluluğu kuranların Devlet Tiyatrosundan ayrılmalarına yol açan olaylar Anadolu turnesiyle başlamıştı.

Tiyatro ansiklopedisi

Geçtiğimiz Ağustos ayında, İngilterenin Oxford Üniversitesi, "The Oxford Companion to the Theatre" adlı tiyatro ansiklopedisinin üçüncü baskısını yayımladı. Bu baskının özelliği, -bundan önceki baskılarla kıyas edilemiyecek kadar yeni maddeleri ihtiva etmesi ve tamamen gözden geçirilmiş, aktüel bir duruma sokulmuş olmasıdır. Phyllis Hartnoll başkanlığında seksen uzmanın hazırladığı ansiklopedinin bizim bakımımızdan önemi, ansiklopediye Bizans Tiyatrosu ve Türk Tiyatrosu maddelerinin ilk defa girmiş olmasıdır.

K İ T A P L A R

SABAH OLMASIN

Tarık Dursun K.'nın romanı. Set Kitabevi, Yeni türk yazarlarından seçmeler dizisi: 1, Son Telgraf Matbaası, Eylül 1967 İstanbul, 160 sayfa. 5 lira.

"Yabanın adamları" adlı hikâye Kitabıyla 1967 Sait Faik Hikâye Armağanım alan Tarık Dursun K., küçük hikâye sanatımızın inatçı, çalışkan, verimli, başardı bir işçisidir. Onu ilkin, 1955'de, "Hasangillerle tamdık. Ardından "Vezir düşü" geldi - 1957 -; onu, 1957de "Rıza-bey aileevi" izledi. 1959 da yayımladığı "Güzel Avrat Otu" adlı eseriyle Türk Dil Kurumu Hikâye Armağanım alan Tarık Dursun, 1965'-bile, "Sevmek diye birşey" adlı hikâye kitabını verdi. Biryandan da senaryo ve reji kapılarından sinemaya giren Tarık Dursun, okurlarının karşısına "Aşkın dünü, bugünü, yarını" adlı senaryosuyla çıktı - 1966 -. Ardından yine bir hikâye kitabı: "Yabanın adamları".

Tarık Dursun K'nın, Ağaoğlu Yayınları arasında yayımlanacağı ilân edilen "Denizin kanı" adlı romanı beklenirken, "Sabah olmasın" adlı romanıyla çıkıp gelmesi hayli şaşkınlık yarattı. "Ekim 1960, İstanbul" tarihini taşıyan bu romanın, bunca bekletildikten sonra birden" bire yayımlanışının nedeni üzerinde durulabilir. Senaryo tekniğiyle yazılmış olan bu roman, Tarık Dursun K.'nın senaryoya geçmekle geçmemek arasında bir kararsızlık dönemi geçirdiğini göstermektedir. Mayıs 1967 sayılı Dost dergisinde, hâlâ yayımlanmamış olan "Denizin kanı" için "yavaş yavaş işinin bilincine varmış bir kalemin doğru orantılarla sapladığı bir romandır. Bilinen roman boyutlarım da zorladım onda, biçimi de zorladım" diyen Tarık Dursun K., "Sabah olmasın" hakkında herhangi bir şey söylememektedir. Bundan da anlaşılmaktadır ki yazar, 1960 ile 1967 arasında aldığı yolu, yani yedi yıl içinde nereden nereye geldiğini somut halde göstermek istemiştir. Yedi yıl arayla yazılmış iki romanın ardarda yayımlanmak istenmesi bunu göstermektedir.

Tarık Dursunun, bütün eserlerinde en imrenilecek yanı, türkçeyi çok tabii, temiz, esprili şekilde kullanmasıdır. Öteki eserlerinde olduğu gibi, "Sabah olmasın"da da ayni anlatım güzelliğiyle, tabiiliğiyle, açıklığıyla, berraklığıyla karşılaşılmaktadır. Örneğin, 'Sustular. Biraz, daha yürüdüler. Muhtar zıngadak durdu, elindeki cigarasını yere çaldı", "Çocuk koptu. Muhtar bakışları ile izledi. Ansızın çevrenin arı-duru sessizliği arttı", "Çömdü. Sopayı toprağa sapladı. Çekti. Açılan taze oyuğa, bin dikkatle fideyi yerleştirdi" gibi...

Tarık Dursun, kendini durmadan aşma gayreti içinde görünen, işine saygılı, rastlantıya yer vermeyen bir yazardır. "Sabah olmasın"ın kuruluşundaki rahatlık, dilindeki güzellik, konularının ve insanlarının yerliliği, edebiyatımıza şen, esprili, gerçekçi bir eser kazandırmıştır. Roman, konudan ibaret değildir. Bu sebeple, konuyu burada Özetlemeyi yersiz buluyorum. "Sabah olmasın"-m ardından "Denizin kanı'nı okumak Tarık Dursunun sanatçı kişiliğini ye aldığı yolu daha açık şekilde ortaya koyacaktır sanının.

ATEŞ DÜŞÜNCE

Talip Apaydının hikâyeleri. Bizim Yayınlar 3. Nisan 1967, Ankara. 141 sayfa, 5 lira.

Talip Apaydın, Köy Enstitüsü çıkışlı, "Köy Enstitüsü" esprisine yürekten bağlı, gerçekten apaydın bir öğretmen-yazardır. Apaydın bir kişi olduğu şuradan da bellidir ki. AP'li Milli Eğitim Bakanlarıyla birtürlü uzlaşamamakta, anlaşamamaktadır. Amasyada müzik, öğretmenliği yaparken, damdan düşer gibi bakanlık emrine alınan Apaydın.. hâlâ görevine dönememiştir. Ümmetçilikten, hilafetçilikten mahkûmiyeti bulunan öğretmenlerin Parlâmentoda oturdukları bir dönemde atatürkçülüğü yüzünden bakardık emrine alınan Apaydının, Anayasa çerçevesinde,. Danıştaya yaptığı itiraz da, gerekçe gizli tutularak, reddedilmiştir. Bu durum, "hukuk devleti" esprisine gerçekten pek uymaktadır!

Nedir, Apaydının suçu? Halk çocuklarının, köy çocuklarının mutlaka okumasını istemesi; bunu, yıllaryılı çeşitli dergi ve gazetelerde yazdığı yazılarla savunması ve bugüne kadar, başta "Bozkırda günler" olmak üzere, "Susuzluk", "Sarı Tıraktör", "Yarbükü", Emmioğlu", "Ortakçılar", "Ferhat ile Şirin". "Bir Yol", "Toprağa basınca", "Ateş düşünce" gibi eserler vermiş olmasıdır. Bu eserlerin kimi köy notları, kimi şiir, kimi roman, kimi oyun, kimi çocuk romanı, kimi de hikâyedir. "İkbal"i "idbar" diye göstermeğe çalışan ve sızlanan öğretmenlerin yanında Apaydın, "idbar"ı "ikbal" sayacak kadar toprağına, halkına, diline bağlı bir Öğretmen-yazardır.

"Ateş düşünce"de 20 hikâye var. Sön üç hikâye, "Çok çalışanlar" bölümü altında biraraya getirilmiş. Kitabın iki bölüme ayrılmış olması, hikâyelerin yazılış tarihleriyle ilgili. Son üç hikâye, 1960'dan önce; ötekilerse 1960'dan sonra yazılmış.

Gerçeği söylemek gerekirse, Apaydın sivri, "bağıran" bir yazar değil. Yüzkızartıcı reklâmlara da itibar ettiği yok. O, çevresini çok iyi gözleyen, insanlarım, onların yaşamlarını, koşullarını, savaşlarını çok iyi bilen bir gözlemci. Hikâyeden romana, romandan şiire, şiirden oyuna ve köy notlarına geçebildiğine göre de, "binicinin sağı solu olmaz" kuralına uygun bir yeteneğe sahip. Apaydını okurken insan, onun çevresindeki insanları en gizli yanlarına kadar yaşıyor, kavrıyor. Dili yumuşak," tatlı; bakışı sevgi dolu, okşayıcı. İnsanlarını çok zaman, şive taklitleriyle vermeğe çalışıyor. Ayrıca, çizdiği halk tiplerini tatlı iğnelerle uyarmaktan da geri kalmıyor. "Ateş düşünce"deki hikâyelere yüzeyden bakanlar, Apaydının, çevresindeki "arkasız insanlar"a kızdığım sanırlar. Oysa mesele o kadar basit değil. Bu hikâyeleri dikkatlice okuyanlar, bu "arkasız insanların niçin bu duruma geldiklerini acı acı düşünmeden edemezler. Bu, "acıtarak seven" bir anlatımdır ki, Apaydını tatlı tatlı okutan da zaten budur. Apaydın, bence, hikâyelerinde daha başardı.

H.K.

ARAŞTIRMA

Lenin

Köylü Rusya gemisinin kaptanı

1917'den 1921'e kadar, Lenin ile ilişkilerimiz, hiç de istemediğim şekilde, durgun devam etti. Fakat bunun başka türlü olmasına da zaten imkân yoktu.

Lenin, bir politika adamıydı ve köylü Rusyası gibi hantal, o derecede de ağır, büyük bir geminin kaptanına gerekli gücü ve görüş isabetliliğini kazanmış bulunuyordu.

Bana gelince; benim, politikaya karşı âdeta uzvî bir nefretim var dır. Hem ben, şüpheci bir marksistim; kütlelerin, özellikle de köylü kütlelerinin muhakeme ve sağduyusuna pek inanmam,

1917'de Rusyaya dönüp de "Tez" ler"ini yayınladığı zaman ben, Leninin, sayıca az olmakla birlikte, kahraman bulduğum bir orduyu, politik alanda eğitilmiş işçi kütle - sini ve samimi ihtilâlci olan aydınları rus köylüsü için feda ettiği kanısına varmıştım. Rus toplumuna özgü bu hareket gücü, köyün bataklığı içine bir avuç tuz gibi atılacak ve burada, hiçbir iz bırakmadan, rus düşünce tarzına, gelenek ve tarihine hiçbir değişiklik getirmeden eriyip gidecekti. Teknik ve bilim alanındaki aydınlarla, genellikle meslek sahibi aydınlar, benim görüşüme göre zaten-devrimcidirler. Banlar, sosyalist işçilerle birlikte, Rusyanın birikmiş gücünü, en değerli gücünü meydana getirirler. Bugün olduğu gibi, 1917'lerde de iktidarı ele almağa ve köyleri, mücadeleyi yürütecek hâle getirmeğe yeterli başka bir güç mevcut değildi. Fakat, sayı bakımından birşey ifade etmiyen, fikrî anlaşmazlık yüzünden birbirinden ayrılmış olan bu kuvvetler, kendilerinden beklenilen rolü ancak, birleştirilmek suretiyle yerine getirebilirlerdi. Bunları bekleyen görev gerçekten büyüktü: Köy anarşisinin üstesinden gelmek, mujiğin iradesini eğitmek;'çalışma metodunu değiştirerek, onu akıllıca çalışmaya yöneltmek ve böylece, memleketi hızla ileriye götürebilmek... Bütün bu işler, ancak, köy sevktabiisini şehrin düzenli mantığının yönetimine almakla mümkündü. Düşünüyordum ki, ihtilâlin başlıca amacı, memleketin kültür seviyesinin yükselmesini sağlıyacak şartları yaratmak, güçleri biraraya getirmek tir. Bu düşünceyledir ki, daha Kapride iken işçiler için bir okul açma teklifinde bulunmuştum. 1907'den 1912'ye kadar devam eden gericilik döneminde, bütün gücümle, işçilerin bilgi ve moral bakımından güçlenmesine gayret ettim. Bu amaçtadır ki, 1917 Şubat ihtilâlinden hemen sonra "Müspet Bilimlerin Gelişmesi ve Yayılması için Serbest Birlik" kuruldu. Bu kuruluş, bir yandan Rusyada bilimsel araştırma enstitülerinin örgütlenmesini sağlarken, bir yandan da bilimsel ve teknik bilgiletin, işçi çevrelerine inecek şekilde, yayılmasını öngörüyordu. Birliğin basma isa . Steklov, Çugaev, Fersman, Kostiçev, Petrovski gibi, Rus Bilimler A kademisi üyeleri getirilmişti. Sağlam gelir kaynakları bulundu. Kostiçev, bir botanik ve hayvanat enstitüsü kurmak için teşebbüse geçmişti ve uygun bir ver arıyordu. Tam o sırada Ekim İhtilâli patlak verdi ve Birliğin paralarına elkondu.

Daha açıklıkla anlatabilmek için şunu söylemek isterini ki, Rusyanın batılılaşma ve kültürel ilerlemede karşılaştığı başlıca engel, okur-yazar olmıyan köyün şehir üzerindeki ezici baskısı, köylünün ilkel bencilliği ve sosyal heyecandan yoksun bulunuşudur. Araya giren savaşla daha da belirgin bale gelen köydeki anarşiden ve bunun meydana getirdiği çıkmazdan kurtulmanın tek çaresi, bence, politik eğitimden geçmiş aydınlarla işçilerin sıkı bir işbirliği yapmaları idi. Ben, aydınların Rus İhtilâlindeki rolünün değerlendirilmesinde, hiçbir zaman, komünistlerin görüşüne katılmadım. Bence, Büyük İhtilâli aydınlar hazırlamışlardır. Zaten, binlerce işçiye sosyal kahramanlık fikrini ve yüksek düşünce gücünü aşılıyan bolşevikler de, bu aydınlar zümresindendirler. Bence, gerek bilim alanındaki ve gerekse işçi sınıfına dahil bütün rus aydınları,

Maksim Gorki anlatıyor!

Lenini Leninle anlatabilmek için insanın bir Maksim Gorki olması gerekir. Zaman zaman yanyana, zaman zaman karşıkarşıya bulunan; birbirlerine, "hem muvafık, hem muhalif" sözünü hatırlatan bağlarla bağlı iki insanın birbirini anlatması, şüphesiz ki hem kolay, hem de zordur. Lenin, rus aydınından ve köylüsünden çok işçiye güvenen ve inanan, köylü kitlesinin kurtuluşu için aydını ve işçiyi "bataklığa atılmış bir avuç tuz gibi" etiten sağlam bir marksist; Gorki ise, köylü sınıfından geldiği halde köylüce zerrece güveni olmayan, inisyatifin aydında ve işçide bulunması gerektiğine inanmış "şüpheci bir marksist"tir. İhtilâl amacına yaklaştıkça sağ kanatta kalan Gorki, Lenine dair anılarını tespit ederken gerçek bir aydına yakışır şekilde davranmış, ona, burjuva basınıyla birlikte, "ölümünde bile büyük, erişilmez" demekten kaçınmamıştır. Gorkinin anlattıklarından anlaşılmaktadır ki Lenin, hayatını, zevkini, eğlencesini, uykusunu ve sağlığım, insanların kölelikten, kulluktan, tutsaklıktan, hayvanca bir yaşayıştan kurtulmaları yolunda feda eden bir lider, bir dâhi bir kahramandır. Bitmez bir enerjiye, eşsiz bir irade gücüne ve müthiş bir ikna yeteneğine sahiptir. Kimsenin tasavvur bile edemiyeceği bir büyük işin üstesinden gelmiş, geniş bir köylü kütlesine sahip, ortaçağ mantığıyla yaşayan ortodoks Rusyaya yön değiştirtmiştir. Böyle bir kimseyi, onunla ayni safta savaşmış, zaman zaman ondan fikri bakımdan uzaklaşmış ünlü bir kalemden okumak, şüphesiz ki, büyük bir kazançtır. Gorkinin anılarında Lenin, bilinmeyen gerçek yanlarıyla yer almıştır.

Bolşevik İhtilâli ve Rus köylüsü adlı seri yazılarımızdan sonra yayınlamağa başladığımız bu yazı, AKİS okuyucuları için lüzumlu ve tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

Gorkinin anlattığı gibi, Lenin, hayatını rus halkının kurtuluşuna feda etmiş bir kimsedir. O, İhtilâli sadece hazırlamakla kalmamış, onu gerçekleştirmiş ve rus toplumlunu marksist esaslara göre yeniden kurma savaşma girmiştir. 1927'de yapılmış olan yukardaki tablo, Lenini, 1 Mayıs 1920'de, Parasız Çalışmaya Çağrı kampanyasında, işçilerle birlikte çalışırken göstermektedir. Soldan dördüncü şahıs, İhtilâlin lideri Vladimir İliç Lenindir.

Rus Tarihi denilen, o ağır yüklü arabaya koşulmuş atlardır. Bunun, daha uzun süre de böyle kalacağını sanıyorum.

Sahip olduğu itici hamlelere ve heyecana rağmen halk kütleleri, dışarıdan yönetilme ihtiyacı içinde bulunan bir güç olmaktan öteye gidememektedir.

İhtilâlin politikacı yöneticilerinin, benim bu sözlerime şüpheyle bakacaklarını ve güleceklerini bilmiyor değilim. Fakat gene biliyorum ki, bunların en akıllıları ve en namusluları, bu davranışlarında samimî değillerdir.

Lenin ve ben

1918'de kendisine reva görülen alçakça suikasttan önce ben, Leninle Rusyada hiç karşılaşmamıştım. Hattâ onu, bu dönemde, uzaktan bile gördüğümü hatırlamıyorum. Onu, kolunu iyice kullanamadığı, yaralı boynunu güçlükle oynatabildiği bir sırada ziyarete gittim. Benim, olaydan duyduğum teessür ve öfke karşısında o, istemiye istem iye, sıkıcı ve uzak bir konudan söz eder gibi, şu sözleri söyledi:

"— Bu, kavgadır. Yapacak hiçbir şey yok. Herkes, kabiliyeti ölçüsünde birşeylere kalkışır."

Buluşmamız çok dostça olmuştu, fakat sevgili İliçin herşeyi gören küçük, keskin bakışlı gözleri beni, benim gibi bir "yolunu şaşırmış"ı açık bir acıma hissi içinde süzüyordu. Ben bu bakışa alışkınım. Otuz yıl var ki, bana böyle bakarlar. Eminim ki bu bakış, beni mezarıma kadar izleyecektir. Bu sözlerimde herhangi bir böbürlenme ve meydan okuma bulunduğunu sanmanızı istemem. Demek istediğim şudur ki, yeni yolları, Amerikaları keşfedenler, benim gibi "yolunu şaşırmış" lardır. Ama ben, insanlara, saygı duyarak ve hattâ, terbiye icabı yaklaşmayı, onlar için açık olduğu halde benim için karanlık kalan bazı gerçekleri kabul eder görünerek sokulmaya tercih ederim.

Birkaç dakika sonra Lenin, bana, tutkuyla şu sözleri söylüyordu:

"— Bizimle olmıyan, bize karşı demektir. Tarafsızlık, insanlar için bir fanteziden ibarettir. Vaktiyle böyle insanların var olduklarını kabul etsek bile, bugün bunlar yoktur ve olamaz! Bunlara kimsenin ihtiyacı bulunmadığı da kaçınılmaz bir gerçektir. Bugün hepimiz, çok karışık bir gerçeğin girdabı içine sürüklenmiş bulunuyoruz. Belki sen, benim, hayatı fazlasıyla basitleştirdiğimi düşünüyorsundur. Belki, bu basitleştirme olayının kültürü tahrip ettiğini bile düşünmüş olabilirsin, değil mi?"

Sonra, o kendine özgü alaylı mırıltılarına başladı. Keskin bakışlar: daha da keskinleşmişti. Sesini alçaltarak devam etti:

"— Pekâlâ, sence, ellerinde silâh-

la bekleyen milyonlarca köylü, tehdit değil midir sanki? Belki, Kurucu Meclisin, bu anarşinin hakkından gelebileceğini düşünüyorsundur? Hayır dostum! Sen ki, köydeki anarşiden bu kadar yakınırsın, bizini başardığımız! işi herkesten iyi senin anlaman gerekir. Rus halk kütlelerine, çok sade ve kolay ulaşılabilir, onun zekâsına kolay hitabedebilir birşeyler göstermek gerekiyordu: Sovyetizm ve Komünizm! Bunlardan daha sade ne olabilir ki?

Sen ne istiyordun? İşçilerle aydınların birleşmesini, birlikte hareket etmesini, değil mi? Tabii, bu da fena birşey değil. Aydınlara söyle, bizim safımıza geçsinler. Sence onlar, samimiyetle, adaletin çıkarı uğruna-mı çalışıyorlar? Şu halde, onları birim safımıza gelmekten alıkoyan nedir? Kim onları engelliyor? Bize gelin! Çünkü halkı ayağa kaldırmak, hayatın gerçeklerim dünyaya haykırmak gibi büyük bir işi yüklenmiş olan biziz! Biz halka, insanlık yolunu, insan gibi yaşamayı, esaretten, sefaletten, zilletten kurtulma yolunu gösteriyoruz!"

Güldü ve kinsiz bir ifadeyle ekledi:

"— Ben, aydınlardan alacağımı aldım!"

Sonra konuşmamız daha tabii bu şekil alınca hüzünlü ve kırgın,

"— Kuzum, benim, aydınlara ihtiyacımız olmadığına inandığımı mı sanıyorsun? Fakat, onların bize ne derece düşman olduklarını, ne kadar hazin bir şekilde yanıldıklarını sen de görüyorsun. Onlar, bizsiz güçsüzdürler, halk kütlelerine hiçbir zaman ulaşamıyacaklardır. Bunu birtürlü görmek istemiyorlar. Eğer çok fazla bardak kırılırsa, kabahat onlardadır."

Bilim adamları ve Lenin

Hemen hemen, bütün karşılaşmalarımızda aynı sorunu tartışıyorduk. Sözlerinde aydınlara karşı şüpheci, kırgın ve düşmanca olmakla beraber, pratikte, İhtilâlin gelişmesinde aydınların enerjisine, lâyık olduğu değeri daima vermiştir. İhtilâl denen şeyin, bizzat, dar ve bozulmuş şartlar içinde ahenkli bir şekilde gelişme fırsatı bulamıyan aydın enerjisinin patlaması olduğuna inanırdı.

Bilimler Akademisine mensup üç üye ile onu evinde ziyarete gittiğimiz bir günü hatırlıyorum. Petersburgdaki bir bilim kurumunun yeni baştan organize edilmesi söz konusu idi. Lenin, benden önce evi terkeden bilim adamlarını kapıya kadar geçirdikten sonra, büyük bir

İşte, 7 Kasım 1918'deki Kızıl Meydan. Lenin, İhtilâlin ilk yıldönümünde halka hitabediyor. Özel sohbetlerinde, içini çekerek, "Rusyayı ne kadar az tanıyorum!" diye hayıflanan Lenin kadar, rus halkını iyi tanıyan bir kimse daha gösterilebilir mi acaba? O, etkili bir hatip, eşsiz bir organizatör ve çetin bir mücadele adamıdır. 1918'lerde bir avuç insanın doldurduğu Kızıl Meydanı bugün binlerce insan doldurmaktadır.

memnuniyet içinde şu sözleri söyledi:

"— İşle bunu anlıyorum. Gerçekten akıllı adamlar. Bunlar için her şey sade, bunlar herşeyi açık şekilde formüle edebiliyorlar. Ne istediklerini iyi bilen insanlar. Bunlarla çalışmak gerçekten bir zevktir. Ben özellikle, içlerinden birini çok sevdim."

Rus bilim âleminin en önemli kişilerinden birinin adını söyledi. Ertesi gün ise telefonda,

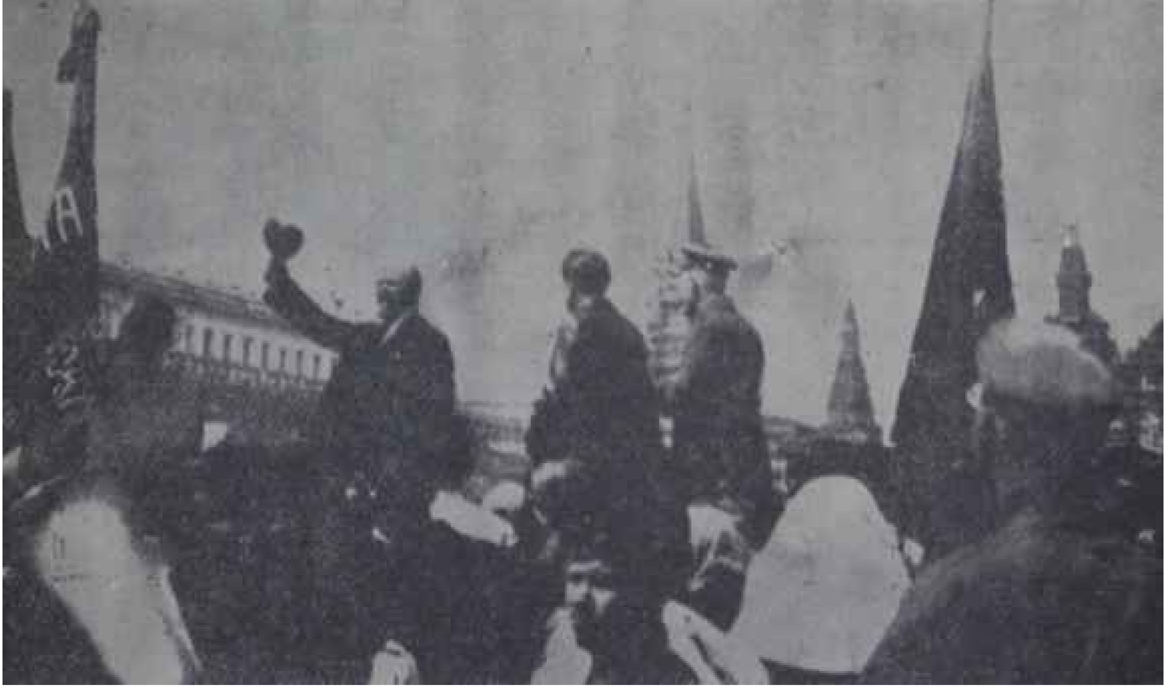
"— Sor bakalım ona, bizimle çalışır mı?" diye soruyordu.

Z bu teklifi kabul edince, Lenin, memnuniyetini samimi olarak gösteriyor, şakalar yapıyor ve ellerim uğuşturarak,

"— İşte böylece, bütün rus ve avrupalı Arşimedleri birbiri peşi sıra kendi tarafımıza çekeceğiz. O zaman dünya ister istemez bize dönecektir!" eliyordu.

Lenin ve İhtilâl

Komünist partinin sekizinci kongresinde N. İ. Bukharin, öteki beyanları arasında şöyle diyordu:

Üstteki resimde Lenin, işçi kıyafetiyle görülmektedir. O, çetin mücadele yıllarında daima kıyafet değiştirerek Çarın baskısından kurtulmağa çalışmıştır. Alttaki resimde ise o, 25 Mayıs 1919'da Moskovada, sivil savunma mitinginde konuşurken görülmektedir. Onun hayatı zaten, düşünerek, okuyarak, yazarak, konuşarak, oradan oraya yer değiştirerek geçmiştir.

Leninin iki ayrı yönünü tespit eden iki resim. Birinde alabildiğine içe, öbüründe alabildiğine dışa dönük. Birinci resim onu, Haziran 1921'de toplanan Üçüncü Enternasyonalde çalışırken; ikinci resim ise, 5 Mayıs 1920'de Moskova Tiyatro Meydanında halka konuşurken göstermektedir. Her iki resimde de o, büyük bir mücadeleden başarıyla çıkmış bir liderin, yeni meselelerle yüklü hali içinde görülmektedir.

"— Millet dediğimiz zaman, burjuvazi ile proletarya birlikte anlaşılır. Herhangi değersiz bir burjuvaziye var olma hakkını tanımak, hiçbir işe yaramaz."

"__ Affedersiniz ama" diye cevap verdi Lenin, "bu söyledikleriniz, bugün mevcut olan gerçeğin ta kendisidir. Siz, burjuvazi ile proletarya. nın farklılaşma sürecinden sözediyorsunuz. Oysa ki bunun nasıl yapılabileceğini düşünmek gerekir."

Sonra, Almanya örneğiyle, bu farklılaşmanın ne derece güçlükle ve ne kadar yavaş olduğunu anlattı ve komünizmin şiddet kullanılarak kurulamayacağını hatırlattı, aydınların orduda, endüstride, işbirliği sistemi içinde önemli roller oynadığına dair şu sözleri söyledi Bu sözleri, İzvestiada çıkan kongre tutanaklarından aynen alıyorum-:

"Kongre, bu sorunu büyük bir açıklıkla çözmek zorundadır. Biz komünizmi, ancak, burjuva tekniği ve bilgisi sayesinde halk yığınlarına yararlı hale getirebiliriz. Bunun için burjuvazinin organizasyonunu alıp, onun bütün uzmanlarından yararlanmak zorunluğu vardır. Burjuva uzmanlar olmaksızın üretim programımızı gerçekleştirmemiz mümkün değildir. Yoldaşlarımız ve işçi komiserlerimiz onlarla işbirliği yapmalı, onlara, kaçamıyacakları şartları hazırlamalıdırlar, Yani onlara, kapitalistlerden daha müreffeh, daha cazip çalışma imkânları sağlamamız lâzımdır. Çünkü,

burjuvazinin yetiştirdiği bu uzmanlar başka türlü çalıştırılamaz. Bütün bîr sosyal zümreyi sopa ile çalışmağa zorlamak ise mümkün değildir. Burjuva bilim adamları ve uzmanlar, kültürün gelişmesi için çalışmaya alışmışlardır. Bunu da burjuva rejimleri çerçevesi içinde yaparlardı. Yani burjuvaziyi büyük maddi teşebbüslerle zenginleştirirlerken, proletaryaya çalışmalarının ancak kırıntılarını ayırırlardı. Fakat buna rağmen, kültürü de geliştirirlerdi. Bu, onların işidir. Eğer bu bilim adamları, bu uzmanlar, işçi sınıfının, kültürü yalnızcı değerlendirmekle kalmadığını, onu halk kitlelerine maletmek istediğini de görürlerse, bize karşı davranışları derhal değişecektir. O zaman bunlar, moral bakımdan tatmin edilmiş olacaklar ve burjuvaziden sadece politik bakımdan uzaklaşmış olmayacaklar, ayni zamanda bize bağlanacaklardır. Onları kendi teşkilâtımıza sokmamız gerekir. Onlara, küçük oyunlar politikasını uygulamamız hiçbir şekilde doğru değildir. Onlara mümkün olan en iyi yaşama şartlarını sağlamalıyız. Bu, en akıllıca bir politika olur. Eğer dün, küçük burjuva partilerini tanımaktan söz ediyor, bugün' ise bütün menşeviklerle ihtilâlci sosyalistleri tutuyorsak, amacımız gericiliği yok etmek, fakat burjuvazinin aydın gücünden yararlanmaktır. İhtilâle karşı ihtilâli böylece boğacağız!"

Sevdiğim Lenin

Bana düşen, "politikacı Lenin"den değil, "insan Lenin"den bahsetmektir. Çünkü bana yakın olan, benim sevdiğim, bu "insan Lenin" dir. Ben, ondaki eşsiz iradeye ve hayalın çirkinliklerine, haksızlıklarına karşı duyduğu müthiş kine hayranımdır. Ben, onun, el attığı her şeye kattığı heyecanlı ihtirası severdim. Ondaki insanüstü çalışma gücüne tutkundum.

İhtiras, onun tabiatının özelliklerinden biriydi; fakat bu, kumarcının kötü, kısır ihtirası değildi. Bu ihtiras, kendi inançlarına sarsılmaz güveni olan bir kimsenin, kemlisini bütün insanlığa bağlı hissedip, dünyadaki kaosun içinde kendi üzerine düşen görevi iyi bilen, oynaması gereken rolü cesaretle oynamaktan çekinmeyen bir insanın ihtirası idi. Leninin ihtirası, bilim ve kül-

Lenin Merkez Müzesi. Bu müze, İhtilâlden ondokuz yıl sonra, 1936 yılında açılmıştır. Ömrü mücadeleyle geçmiş mütevazi yaşayışlı bir insanın adına açılan bu müze, o gündenberi, dünyanın her yanından gelen milyonlarca insan tarafından gezilmektedir. Gorkinin, "hatıralara bağlı olmamak"la suçladığı rus halkı ve özellikle rus köylüsü, herhalde, Leninin hatırasına çok bağlı ve saygılıdır. Belki de onda hatıraya saygı, Leninle başlamıştır.

İliçin gençlik yılları. Lenin, hafızalarda hep, sakallı olarak kalmıştır. Açık bir alın, çekik gözler ve özellikle çene etrafında toplanmış kısa bir sakal... Leninin hafızalarda kalan yüzü, işte budur. Fakat o, İhtilâl yıllarında, zaman zaman, tanınmamak için, sakalını kesmek zorunda kalmıştır.

türe bir susamışlık, dünyanın karmakarışıklığına bir kin, bir nefretti.

O, satranç oynamayı, tarihî bir kıyafeti incelemeyi, bir arkadaşla saatlerce tartışmayı, oltayla balık tutmayı, Akdenizin insafsız güneşinin ısıttığı Kaprinin taşlı yamaçlarını tırmanmayı, katırtırnaklarının san çiçeklerini, balıkçıların kini çocuklarını seyretmeyi aynı heyecanla severdi. Ve akşam olup da sular karardığı zaman, Rusyadan ve kendi köylülerinden bahsedenleri dinlerken içini çeker,

"— Ben, Rusyayı ne kadar az tanıyorum! Simbirsk, Kazan, Petersburg ve sürgün... İşte, bütün bildiklerim" derdi.

Komik hikâyeleri sever ve bunlara Adeta katılarak gülerdi. Öyle ki, bazen gözlerinden yaşlar boşanırdı. Kendine özgü ve sık sık kullandığı "hımm.. hımm 'larında, açık bir alaydan ihtiyatlı bir şüpheciliğe kadar, değişik anlamlara gelen, hayatın saçmalıklarını bilenlerin sezebileceği iğneleyici bir tınlama vardı.

Lenin cüsseli ve sağlam yapılıydı. Sokratınkine benzer bir başı, çok zeki, her şeyi gören gözleri vardı. Sık sık, biraz tuhaf, biraz da komik bir tavır takınırdı: Başını arkaya ve azıcık sola yıkar, parmaklarını yeleğinin koltukaltlarına geçirirdi. Onun bu tavrında, komik ve çok hoş bir şey, muzaffer bir horozun mağrur edası vardı. Böyle anlarında bütün yüzü sevinçle aydınlanırdı. O, bu pis, kalleşlik dolu dünyanın, güzel olanı ve yaşamayı insanlara vermek için kendini mücadeleye ve kine kurban etmiş bir büyük çocuğuydu.

Becerikli ve zarif hareketleriyle ağır, fakat güçlü duruşu, kelime yönünden fakir, fikir , yönünden ise zengin konuşması tam bir ahenk meydana getirirdi. Moğol yüzünde, yalanın ve hayatın kötülüklerinin yorulmak bilmez bir gözlemcisi gibi parlayan keskin, avcı gözleri, bazen yarıyarıya kapalı durur, bazen alaylı, şekilde güler, bazen de hiddetle parıldardı. Gözlerinin parlaklığı, sözlerine şiddet ve korkunç bir beraklık verirdi. Zaptedilemez enerjisi bazen, sanki kıvılcımlar halinde gözlerinden fışkırır ve bu gözler sanki,' havada parıldardı. Konuşma tarzı, sözlerine daima, reddedilemez bir gerçeklik hissi verirdi. Bu gerçekleri çok zaman kabul edilebilir bulmadığım halde, onlardaki gücü de inkâr etmeme imkân yoktur.

Lenini Gorki parkında dolaşırken görmek bana hem tuhaf, hem de harikulade gelirdi. Çünkü insan,

Lenin Merkez Müzesinin içinden bir köşe. Açıldığı 1936 yılından bu yana bu müze, dost - düşman, milyonlarca kimse tarafından gezilmiştir. Bugün Rusyanın her yanında, İhtilâli halkın güzünde canlı tutan, halkı İhtilâlin güçlüklerine, acılarına yaklaştıran eserler, işaretler bulunmaktadır. Gorkinin tanıttığı gibi, tembel, alkolik, mistik, gaddar ve köle hayatı yaşıyan yoksul bir halktan dinamik, çalışkan, yaratıcı, insancıl bir halk çıkaran Lenin, bugün, Rusyanın her yanında yaşamaktadır.

onu, daha çok, uzun bir masanın başında oturmuş, uyanık, kaptan gözlerini parlatarak, gülerek, arkadaşlarının tartışmalarını becerikli bir şekilde yönetir veya kürsüde, başı arkaya atılmış bir durumda, hakka ve gerçeğe susamış kalabalıkların aç gözlerine açık ve anlaşılır sözlerle bilgi saçan bir insan gibi tasavvur edebilirdi. Onun sözleri, bana, her zaman, bir maden külçesinin soğuk, sert. parıltısını hatırlatırdı. Bu sözlerden, gerçeğin, şaşırtıcı bir sadelik ve ustalıkla çizilmiş yüzü ortaya çıkardı.

Gelecek Yazı

Lenin vahşi miydi?
Leninin ölümü.

Herkesin elindeki
Herkesin dilindeki

kitap

İSMET PAŞAYLA 10 YIL

Metin TOKER

3. cildi çıktı

1960 - 1961 YILLARI

Dördüncü baskısı yapılan 1. ve 2. ciltlerden mahdut miktarda mevcuttur.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Genel dağıtım : Hürriyet Dağıtım A. Ş.
İstanbul dağıtım : Ünverdi Yayınevi